

Міністерство освіти і науки України
ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Факультет педагогіки і психології
Кафедра розвитку дитини раннього і дошкільного віку

Бикадорова Валерія Євгенівна

РОЗВИТОК ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ АПЛІКАЦІЇ

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта»

Особистий підпис

В.Є. Бикадорова

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Бадер Світлана Олександрівна

В.о. завідувача кафедри |

кандидатка педагогічних наук, доцент

Гречишкіна Ірина Анатоліївна

Лубни – 2026

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ АПЛІКАЦІЇ.....	7
1.1. Проблема розвитку дивергентного мислення старших дошкільників у науковій літературі.....	7
1.2. Нетрадиційна аплікація як засіб розвитку дивергентного мислення старших дошкільників.....	16
1.3. Методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників нетрадиційної аплікації.....	27
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ ІІ. УПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НЕТРАДИЦІЙНОЇ АПЛІКАЦІЇ	36
2.1. Дослідження сучасного стану розвитку дивергентного мислення старших дошкільників.....	36
2.2. Реалізація методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників нетрадиційної аплікації	46
2.3. Методичні рекомендації вихователям щодо розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації.....	52
Висновки до другого розділу.....	61
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти акцентують увагу на формуванні творчої особистості, здатної до самостійного мислення, генерування нових ідей та нестандартного розв'язання проблем. В умовах стрімких змін соціокультурного середовища, зростання обсягу інформації та потреби суспільства у творчих, ініціативних особистостях особливого значення набуває розвиток дивергентного мислення – здатності продукувати різноманітні, оригінальні та гнучкі варіанти рішень у різних ситуаціях. Саме у старшому дошкільному віці створюються сприятливі психологічні передумови для інтенсивного розвитку творчих здібностей, оскільки в цей період активно формуються уява, образність, когнітивна гнучкість, здатність до варіювання дій та створення власних продуктів діяльності.

Особливу роль у становленні творчого потенціалу дошкільника відіграє художньо-продуктивна діяльність, зокрема аплікація. Однак традиційні форми аплікації часто спрямовані на відтворення зразка, що обмежує можливості дитини проявляти самостійність, уяву та індивідуальний стиль. Натомість нетрадиційні техніки аплікації (аплікація з використанням нетипових матеріалів, технік рваного паперу, колажування, монотипії, фактурних елементів тощо) надають широкі можливості для вільного експериментування, пошуку нових засобів вираження та прийняття творчих рішень. Вони активізують сенсорний досвід дітей, сприяють формуванню гнучких стратегій дій і стимулюють прояви креативності.

У педагогічній практиці спостерігається недостатня розробленість методичних підходів до цілеспрямованого розвитку дивергентного мислення саме через нетрадиційну аплікацію. Брак адаптованих технологій, рекомендацій та програмних рішень знижує ефективність роботи вихователів у цьому напрямі.

Тому виникає потреба у науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики, яка забезпечить системний розвиток дивергентного мислення старших дошкільників засобами новітніх і креативних підходів до аплікаційної діяльності. Отже, актуальність теми магістерського дослідження зумовлена: соціальним запитом на розвиток творчих, ініціативних та гнучких особистостей; психологічними особливостями дошкільного віку, в якому найінтенсивніше формується креативність і дивергентне мислення; потенціалом нетрадиційної аплікації як засобу розкриття творчих здібностей, який поки недостатньо реалізований у практиці дошкільної освіти; недостатнім науково-методичним забезпеченням розвитку дивергентного мислення через художньо-продуктивну діяльність; необхідністю оновлення педагогічних технологій у контексті сучасних освітніх стандартів.

Об'єкт дослідження: процес розвитку дивергентного мислення старших дошкільників в умовах ЗДО.

Предмет дослідження: методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та упровадити методику розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації та, на цій основі, сформулювати методичні рекомендації для вихователів-практиків.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність процесу розвитку дивергентного мислення старших дошкільників значно зросте, якщо упровадити в освітній процес ЗДО спеціально розроблену методику, що буде спрямована на поетапне використання нетрадиційної аплікації в освітньому процесі ЗДО для розвитку дивергентної мислення, креативності та творчості дітей.

Відповідно до зазначеної мети були поставлені та вирішені такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати проблему розвитку дивергентного мислення старших дошкільників у науковій літературі.
2. Схарактеризувати педагогічний потенціал нетрадиційної аплікації у розвитку дивергентного мислення старших дошкільників.
3. Теоретично обґрунтувати та упровадити методику розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації.
4. Визначити критерії та показники, схарактеризувати рівні розвитку дивергентного мислення старших дошкільників.
5. Розробити методичні рекомендації вихователям щодо розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз та систематизація наукової літератури для характеристики ступеня розробленості проблеми щодо сутності дивергентного мислення старших дошкільників; впливу нетрадиційної аплікації на означений процес; *емпіричні* – спостереження, тестування, експертна оцінка та самооцінка дітей для виявлення рівня розвиненості дивергентного мислення старших дошкільників; *методи математичної статистики* – для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягають у тому, що теоретично обґрунтовано методику розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації; визначено критерії та показники розвиненості дивергентного мислення старших дошкільників.

Практичне значення дослідження полягає в розробці діагностичної методики визначення рівнів розвитку дивергентного мислення старших

дошкільників та в обґрунтуванні методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників. Розроблений практичний матеріал (завдання, заняття, ігри та ін.), може бути використаний у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Апробація: участь у X Всеукраїнській науково-практичній он-лайн конференції «Дошкільна освіта: від традицій до інновацій» (Суми, 2025), у XIII International Scientific and Practical Conference «Global Trends in Science and Education» (Київ, 15-17 грудня 2025 р.), звітування у межах засідання кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку.

Публікація: «Методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників».

Експериментальний майданчик – ЗДО (ясла-садок) комбінованого типу №5 «Червона гвоздика» Черкаської міської ради.

Структура роботи: складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ АПЛІКАЦІЇ

1.1. Проблема розвитку дивергентного мислення старших дошкільників у науковій літературі

Проблема розвитку дивергентного мислення старших дошкільників посідає важливе місце у сучасній психолого-педагогічній науці. Зростаючий інтерес до цієї теми зумовлений зміною освітніх пріоритетів, які акцентують увагу на формуванні творчої особистості, здатної гнучко мислити, генерувати оригінальні ідеї та знаходити нестандартні розв'язання життєвих ситуацій. У науковій літературі дивергентне мислення розглядається як ключова складова творчого потенціалу дитини, що активно формується саме у дошкільному віці. Дослідники підкреслюють важливість створення відповідних педагогічних умов, які сприяють розвитку інтелектуальної ініціативи, креативності та самостійності мислення. Аналіз наукових джерел дає можливість окреслити основні підходи до вивчення цього феномена та визначити чинники, що впливають на ефективність його розвитку в період старшого дошкільного дитинства.

Поняття «*дивергентне мислення*» було вперше науково обґрунтоване у працях зарубіжних психологів, насамперед Д. Гілфорда, який розглядав його як особливий тип інтелектуальної діяльності, спрямований на продукування різноманітних, альтернативних рішень. На противагу конвергентному мисленню, зорієнтованому на пошук єдиної правильної відповіді, дивергентне мислення, за Д. Гілфордом, характеризується «розбіганням» думок у різних напрямках,

вільною генерацією ідей, здатністю змінювати підхід або спосіб дії залежно від умов завдання [67].

Е. Торранс розвинув цю концепцію та створив методики оцінювання креативності, у яких дивергентне мислення визначено як ключовий компонент творчого потенціалу особистості. Він підкреслював, що основою дивергентної діяльності є не лише кількість створених ідей, а й їхня оригінальність, гнучкість і здатність до комбінування [70].

У вітчизняній психолого-педагогічній науці поняття дивергентного мислення також отримало ґрунтовне теоретичне обґрунтування. Дослідження В. Моляка, присвячені проблемам творчого розвитку, акцентують увагу на тому, що дивергентне мислення є однією з провідних якостей креативної особистості, оскільки забезпечує здатність до пошуку нового способу дії та подолання стереотипів [46, с. 5].

О. Кульчицька розглядає дивергентність як складову інтелектуальної активності, яка проявляється в умінні дитини комбінувати, модифікувати та перетворювати відомі образи чи ситуації [36, с. 2-6].

Н. Гавриш, Т. Піроженко наголошують, що у дошкільному віці дивергентне мислення тісно пов'язане з розвитком уяви та образного мислення, а отже, його формування значною мірою залежить від збагачення емоційно-образного досвіду дитини [49].

Своєю чергою, Г. Костюк підкреслював значення активної розумової діяльності та можливості варіативного підходу до вирішення завдань як необхідних умов для становлення творчого мислення, яке за своєю природою є дивергентним [14].

У науковій літературі дивергентне мислення описується як структуровано-складний феномен, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів. Насамперед, це *гнучкість мислення*, що виявляється у здатності

швидко змінювати спосіб міркування, переходити від одного способу розв'язання до іншого, використовувати різні стратегії. *Оригінальність* передбачає створення нетипових, нестандартних, рідкісних ідей, які відрізняються від традиційних відповідей. *Продуктивність* (або *кількісна генерація*) характеризує здатність людини продукувати велику кількість варіантів за обмежений час. *Здатність до трансформацій*, або перетворення, полягає в умінні змінювати вихідні умови задачі, комбінувати елементи, по-новому структурувати знайомий матеріал [71]. Сукупність цих компонентів визначає рівень розвитку дивергентного мислення й здатність до творчого вирішення проблем у різних видах діяльності.

Таким чином, у працях як зарубіжних, так і українських дослідників дивергентне мислення розглядається як суттєвий елемент творчості, що формується на основі гнучкості, оригінальності й уміння продукувати багато варіантів рішень. Ці теоретичні підходи закладають фундамент для подальшого аналізу специфіки розвитку дивергентного мислення у старших дошкільників та пошуку ефективних педагогічних засобів його стимулювання.

Старший дошкільний вік (5–6 років) є надзвичайно важливим етапом у когнітивному розвитку дитини, адже саме в цей період формуються ключові передумови для переходу до нового рівня мислення, який забезпечує готовність до навчання в школі [59]. Загальний рівень розвитку мислення старших дошкільників характеризується підвищенням здатності до аналізу, порівняння, узагальнення й класифікації предметів та явищ. Діти починають краще усвідомлювати логічні зв'язки, встановлювати прості причинно-наслідкові залежності, самостійно пояснювати власні дії та вибір способу діяльності. Проте мислення все ще залишається конкретно-образним, а тому значною мірою пов'язане з наочністю, емоційністю та практичними діями [62].

Важливою віковою характеристикою є інтенсивний розвиток уяви, яка стає більш довільною, продуктивною і творчою. Старші дошкільники здатні не лише відтворювати відомі образи, а й комбінувати їх, змінювати характеристики предметів, створювати вигадані ситуації та персонажів. Зростає асоціативність мислення: діти легко пов'язують між собою різні явища, добирають нестандартні порівняння, використовують метафоричні висловлювання. Образне мислення на цьому етапі активно розвивається завдяки грі, художній та продуктивній діяльності, що забезпечує ґрунт для розвитку дивергентної активності [18, с. 10].

Суттєве значення має також психологічна готовність дітей до творчості та експериментування. Старші дошкільники характеризуються високою пізнавальною активністю, потребою у нових враженнях, інтересом до нестандартних ситуацій. Вони охоче шукають нові варіанти дій, прагнуть проявити самостійність, висловити власні ідеї, змінити правила гри або знайти оригінальний спосіб виконання завдання. Зростає довільність психічних процесів: діти вже можуть певний час зосереджувати увагу, утримувати в пам'яті інструкцію, планувати послідовність дій, що сприяє цілеспрямованому творчому пошуку [2, с. 5-7].

Отже, вікові особливості пізнавального розвитку старших дошкільників – зростаюча здатність до аналізу й узагальнення, розвиток уяви, асоціативності та образності мислення, а також психологічна готовність до творчості – створюють сприятливі умови для формування дивергентного мислення. Саме на цьому етапі закладається фундамент варіативності, гнучкості, оригінальності мислення, що робить старший дошкільний вік оптимальним періодом для цілеспрямованого розвитку творчих здібностей.

Старший дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку дивергентного мислення, оскільки саме в цей час у дітей особливо інтенсивно

формується уява, асоціативність, здатність до експериментування та варіювання способів дії [11, с. 38].

Дошкільники 5-6 років характеризуються природною схильністю до фантазування, створення вигаданих ситуацій і ролей, комбінування відомих образів у нові, що становить широку основу для розвитку творчого, варіативного мислення. Їхні дії часто не обмежуються реальними законами чи логікою дорослих: діти вільно замінюють предмети, надають їм нові функції, створюють нестандартні рішення, а тому дивергентні прояви є природними і спонтанними [68; 69].

Типові прояви дивергентного мислення у старших дошкільників можна простежити у різних видах діяльності. У сюжетно-рольовій грі діти самостійно створюють сюжет, трансформують ролі, змінюють правила та уявні обставини, пропонують варіанти розвитку подій [69].

У мовленнєвій діяльності це виявляється у здатності вигадувати оповідання, пропонувати альтернативні закінчення знайомих казок, придумувати нові назви чи характеристики предметів. У творчих роботах – малюнках, аплікаціях, ліпленні – діти демонструють уміння поєднувати нетипові елементи, використовувати незвичні матеріали, створювати образи, що відрізняються від зразків. Важливим маркером дивергентного мислення є також уміння дитини запропонувати кілька варіантів відповіді на запитання, видозмінювати способи виконання завдання, обирати нестандартні шляхи у вирішенні проблемних ситуацій [44, с. 484-485].

Водночас розвиток дивергентного мислення значною мірою залежить від умов, створених у виховному середовищі. Найсприятливішими є відкриті, творчі, ігрові ситуації, що допускають безліч можливих рішень і не мають одного «правильного» результату. Важливу роль відіграє емоційно підтримувальна атмосфера, у якій дорослий заохочує ініціативу дитини, приймає її нестандартні

ідеї та не обмежує свободу висловлювань. Сприяють розвитку дивергентного мислення також різноманітність матеріалів, можливість вибору діяльності, стимулювання експериментування, запитання відкритого типу, створення ситуацій творчого пошуку [63, с. 11-12].

Натомість низка факторів може обмежувати або навіть гальмувати розвиток дивергентного мислення. Серед них – надмірна регламентація діяльності, домінування репродуктивних методик, орієнтація на точне відтворення зразка, жорстка оцінка, що знецінює креативні спроби дитини. Негативно впливає і страх помилитися, який виникає, коли дорослі вимагають лише «правильних» відповідей, не допускаючи альтернатив. Недостатня насиченість предметно-розвивального середовища, брак часу для вільної ігрової та художньої діяльності також суттєво знижують можливості прояву дивергентного мислення.

Отже, особливості прояву дивергентного мислення у старшому дошкільному віці визначаються поєднанням природних вікових можливостей дітей і педагогічних умов, що або стимулюють, або обмежують розвиток творчого потенціалу. Розуміння цих особливостей дає змогу цілеспрямовано організовувати освітній процес, у якому дивергентне мислення стане основою творчої активності дошкільника.

Незважаючи на природну схильність старших дошкільників до творчості, фантазування та варіативних способів дії, розвиток їхнього дивергентного мислення часто зазнає негативного впливу низки педагогічних чинників. Одним із ключових стримуючих факторів є переважання репродуктивних методів навчання у закладах дошкільної освіти. Така практика зосереджена здебільшого на відтворенні готових способів дії, виконанні завдань за чітким алгоритмом або зразком, що формує у дітей установку на єдино правильну відповідь і знижує їхню здатність шукати альтернативні рішення. Репродуктивний підхід фактично

обмежує ініціативність дитини, пригнічує її природне прагнення до експериментування та самостійного мислення [10].

Ще одним суттєвим чинником є орієнтація на «правильний» зразок і стандартизовані результати діяльності. У багатьох випадках дорослі висувають до дітей вимогу точно відтворювати запропонований педагогом шаблон (малюнок, аплікацію, конструкцію). Така позиція не залишає простору для творчої інтерпретації, індивідуального стилю чи варіативності виконання. У результаті діти починають боятися помилитися, у них формується установка на уникнення нестандартних рішень та інноваційних пропозицій, що суперечить природі дивергентного мислення.

Значну роль у стримуванні творчого розвитку відіграє також недостатність предметно-розвивального середовища. Обмежений вибір матеріалів, одноманітні дидактичні засоби, відсутність можливості вільно комбінувати предмети або обирати спосіб діяльності знижують потенціал для творчого пошуку. Коли дитина не має доступу до різноманітних матеріалів (наприклад, нетрадиційних засобів для аплікації, конструктивних елементів, природних матеріалів), її здатність до генерування ідей та комбінування суттєво обмежується. Нереалізованою залишається і така важлива умова, як можливість вільного вибору – виду діяльності, інструменту, способу виконання, що є однією з фундаментальних передумов розвитку дивергентності [4, с. 18].

Невміння дорослих підтримувати нестандартні рішення та оригінальність дітей також є серйозною проблемою. Часто педагоги та батьки не готові приймати нестандартні відповіді або творчі відхилення від завдання, трактуючи їх як «помилки» чи «неправильні дії». Оцінювання, спрямоване лише на результат, а не на процес, створює в дітей страх ризикувати, помилятися чи пропонувати інноваційні ідеї. Нерідко дорослі, прагнучі до естетично «ідеального» продукту, власноруч виправляють дитячі роботи, що знецінює

індивідуальність дитини й перешкоджає розвитку її впевненості у власному творчому потенціалі [16].

Таким чином, комплекс педагогічних чинників – від надмірної регламентації діяльності до відсутності підтримки оригінальних рішень – суттєво гальмує розвиток дивергентного мислення старших дошкільників. Усвідомлення цих бар'єрів дозволяє педагогам цілеспрямовано створювати умови для розвитку творчості, формувати середовище, яке заохочує сміливість мислення, відкритість до експерименту та індивідуальний підхід до діяльності кожної дитини.

У вітчизняній педагогіці проблему креативного розвитку дошкільників розглядають як багатовимірну: автори наголошують і на важливості спеціальних методик, і на необхідності системного поєднання різних видів діяльності в освітньому процесі. Л. Артемова акцентує увагу на ігрових формах роботи (театралізація, сюжетно-рольова гра), що створюють сприятливий контекст для експериментування, генерації альтернативних сюжетів та рольових рішень; вона вважає гру одним із провідних засобів формування творчої активності дошкільника [цит. за 21].

О. Чепур, Шандрук С. у своїх працях розглядає шляхи формування творчого мислення через системне поєднання дидактичних, художньо-продуктивних та мовленнєвих завдань, приділяючи увагу методикам, що стимулюють дитину до пошуку кількісно та якісно різних рішень [64; 65].

Роль різних видів діяльності у розвитку дивергентного мислення підтверджена як теоретично, так і емпірично. Ігрова діяльність (насамперед сюжетно-рольова та театралізована) забезпечує широкі можливості для моделювання альтернативних ситуацій, зміни правил і ролей, що стимулює гнучкість і генерування варіантів поведінки. Художньо-продуктивна діяльність (малювання, аплікація, ліплення, колаж) розвиває уяву, образне мислення і моторну базу для реалізації оригінальних ідей; зокрема дослідження, присвячені

аплікації з різних матеріалів, показують її ефективність у стимулюванні експериментальності й комбінаторики дитячих рішень.

Конструкторська та дослідницька діяльність сприяють формуванню продуктивності мислення (кількісного пошуку варіантів), вмінню трансформувати ситуацію та прогнозувати наслідки змін у конструкції чи хімічно-фізичному експерименті [8-9].

Переваги застосування творчих і інноваційних методів у роботі з дошкільниками полягають у наступному: по-перше, такі методи активізують мотивацію до пізнання і знижують страх помилки, що створює емоційно-безпечне поле для дивергентних проявів; по-друге, інноваційні технології (модульні заняття, проблемно-пошукові завдання, проектні підходи) формують навички планування, варіативного мислення й саморегуляції; по-третє, застосування нетрадиційних матеріалів і методик (колажування, експериментальна аплікація, творча комбінаторика) сприяє розвитку оригінальності та здатності до трансформацій образів. Практичні матеріали й методичні розробки українських фахівців підтверджують, що системне поєднання названих видів діяльності підсилює ефект формування дивергентних умінь у дошкільників.

Отже, науковий аналіз вітчизняної літератури свідчить, *дивергентне мислення дошкільника – це психічний процес, що проявляється у здатності дитини 5-6 років генерувати багато різних, оригінальних і варіативних рішень або ідей у відповідь на одну і ту ж задачу чи ситуацію, комбінувати знайомі образи у нові форми, створювати вигадані сюжети, змінювати властивості предметів і експериментувати з діями*. Воно характеризується такими компонентами: продуктивність – кількість запропонованих ідей; оригінальність – здатність продукувати нетипові, рідкісні ідеї; гнучкість – швидке переключення між способами мислення та використання різних стратегій; здатність до

трансформацій – комбінування, модифікація та перетворення відомих образів і дій.

Дивергентне мислення у дошкільників є природною основою розвитку творчості, креативності та пізнавальної самостійності, сприяє формуванню готовності до вирішення нестандартних завдань і розвитку творчого потенціалу.

Для ефективного розвитку дивергентного мислення необхідне комплексне застосування ігрових, художньо-продуктивних, конструкторських та дослідницьких технологій, системне оновлення предметно-розвивального середовища та методичне забезпечення педагогів практичними інструментами, що заохочують варіативність, оригінальність і продуктивність дитячих рішень.

1.2. Нетрадиційна аплікація як засіб розвитку дивергентного мислення старших дошкільників

Нетрадиційна аплікація у сучасній педагогічній та мистецькій літературі розглядається як різновид художньо-продуктивної діяльності, який відрізняється від класичної аплікації широкими можливостями експериментування з матеріалами, формами та техніками. Термін «нетрадиційна» підкреслює не тільки нестандартний підхід до створення виробу, а й відкритість процесу для прояву індивідуальної креативності дитини. У працях вітчизняних педагогів, зокрема таких як А. Микуліна, К. Михайлова [41; 42; 44], нетрадиційну аплікацію визначають як діяльність, у якій дитина має змогу вільно комбінувати матеріали, модифікувати форми, використовувати різні текстури та фактури, створюючи образи, що не обмежені зразком або шаблоном [47].

На відміну від традиційної аплікації, де основна мета полягає у відтворенні готового зразка чи схеми, нетрадиційна аплікація передбачає

відкритий, творчий процес: дитина самостійно обирає матеріал, способи кріплення, форму елементів, поєднує кольори та фактури, створюючи унікальний художній продукт. У педагогічній літературі підкреслюється, що саме цей процес – експериментування, пошук власних рішень і варіантів – формує вміння генерувати альтернативні ідеї та розвиває дивергентне мислення.

Сучасні дослідники також акцентують на різноманітності технік нетрадиційної аплікації: рваний і м'ятий папір, колаж із природного або вторинного матеріалу, торцювання, аплікація з тканинних клаптиків, використання об'ємних матеріалів і комбінованих технік. Кожна з них не лише розширює художньо-творчі можливості дитини, а й стимулює розвиток дрібної моторики, просторового та сенсорного сприйняття, уяви та здатності до трансформації образів [12-13; 54].

Таким чином, у сучасній педагогічній та мистецькій літературі поняття «нетрадиційна аплікація» трактують як засіб не просто створення виробів, а як потужний інструмент розвитку творчого потенціалу, гнучкості мислення, оригінальності та здатності до експериментування. Вона поєднує художні, психолого-педагогічні та практичні аспекти діяльності дитини, що робить її ефективним засобом формування дивергентного мислення у старших дошкільників.

Нетрадиційна аплікація відрізняється від класичних форм аплікаційної діяльності насамперед підходом до організації творчого процесу та ступенем свободи дитини. У традиційній аплікації головним завданням є відтворення зразка або готового шаблону, де дитина обмежена певною формою, кольором та послідовністю дій. Такий підхід забезпечує розвиток точності, акуратності та уваги до деталей, проте не завжди стимулює прояв індивідуальної креативності або здатність до генерування нових варіантів рішення.

На відміну від класичної аплікації, нетрадиційна аплікація передбачає відкритий, дослідницький процес, у якому дитина сама обирає матеріали, форми елементів, способи їх поєднання та кріплення. Основна увага в такій діяльності приділяється не кінцевому результату, а процесу створення, експериментуванню, пошуку нестандартних рішень та вільній реалізації творчих ідей. Дитина отримує можливість варіювати матеріали (папір різної фактури, тканини, фольгу, природні та вторинні матеріали), комбінувати різні техніки (колаж, мозаїка, торцювання, аплікація-конструктор) та створювати унікальні образи, що не повторюють зразок [15; 19-20].

Іншою відмінністю є мета діяльності. Класична аплікація спрямована на формування базових технічних навичок, узгодження кольорів, освоєння послідовності виконання. Нетрадиційна аплікація, крім технічних умінь, стимулює розвиток дивергентного мислення, здатності до варіативності, оригінальності та трансформації образів. Вона дозволяє дитині проявляти ініціативу, пропонувати альтернативні рішення, поєднувати несподівані матеріали та форми, що сприяє розвитку творчої самостійності [25-26].

Отже, основні відмінності нетрадиційної аплікації від класичних форм аплікації полягають у високій свободі творчого вибору дитини, акценті на процесі експериментування, різноманітності матеріалів і технік, а також у спрямованості діяльності на розвиток дивергентного мислення, а не лише на відтворення зразка. Саме ці особливості роблять нетрадиційну аплікацію ефективним засобом формування креативності та творчих здібностей старших дошкільників.

Нетрадиційна аплікація передбачає використання різноманітних матеріалів та технік, що дозволяють дитині експериментувати, проявляти фантазію і створювати унікальні образи. Однією з найбільш поширених технік є *колаж* – поєднання різнорідних матеріалів на одній площині. У колажі діти

використовують кольоровий папір, тканину, природні матеріали (листи, пелюстки, крупи), що дозволяє поєднувати фактури, кольори й форми, розвиваючи асоціативне мислення та здатність комбінувати різні елементи. Колаж стимулює креативність, оригінальність і гнучкість мислення, адже дитина може створювати композиції без прив'язки до конкретного зразка [30; 39; 43].

Аплікація з нетипових матеріалів передбачає використання нестандартних засобів: фольги, ниток, тканини, поролону, бісеру або вторинних матеріалів. Ця техніка активізує сенсорний досвід дитини, сприяє розвитку дрібної моторики, а також стимулює пошук нових способів кріплення та комбінування елементів, що є важливим для формування дивергентного мислення [50].

Мозаїка – техніка, у якій дитина створює зображення з маленьких елементів (квадратів, кружечків, смужок). Мозаїчна аплікація допомагає розвивати акуратність, послідовність дій, здатність бачити цілісну композицію, поєднуючи безліч частин у гармонійне ціле. Водночас вона дає простір для експериментування з формами та кольорами, що розвиває творчий потенціал дитини [51].

Торцювання – це аплікація, де елементи створюються шляхом скручування, скручування і наклеювання тонких смужок або кульок паперу. Ця техніка розвиває дрібну моторику, увагу, терпіння, а також стимулює створення об'ємних композицій, що розширює уяву та вчить комбінувати просторові елементи [50; 53].

Фактурна аплікація передбачає використання матеріалів із різними поверхнями та текстурами (папір із рельєфом, тканина, фольга, крупи). Діти вчаться передавати характер об'єкта через текстуру, що розвиває тактильне сприйняття, образне мислення та здатність до трансформацій образів.

Аплікація-конструктор – техніка, яка поєднує аплікацію та конструкторські елементи (картонні деталі, магнітні елементи, пластик). Вона стимулює просторове мислення, комбінаторні здібності, логіку та планування послідовності дій. Діти можуть створювати рухомі композиції або модульні зображення, що підсилює експериментальний компонент діяльності [57; 61].

Усі названі техніки нетрадиційної аплікації поєднують художньо-продуктивну діяльність із розвитком когнітивних і творчих здібностей дітей. Вони формують у старших дошкільників гнучкість мислення, оригінальність, продуктивність та здатність до трансформацій, що становить основу дивергентного мислення. Використання різноманітних матеріалів і способів виконання дозволяє педагогам створювати багатофункціональне навчальне середовище, де кожна дитина може реалізувати власну креативну ініціативу.

Гнучкість мислення є однією з ключових складових дивергентного мислення, яка проявляється у здатності дитини швидко змінювати підхід до розв’язання завдань, комбінувати різні способи дій та адаптуватися до нових умов [3]. У старшому дошкільному віці гнучкість мислення активно формує здатність до творчих експериментів, пошуку альтернативних рішень та нестандартного використання відомих об’єктів. Одним із найбільш ефективних засобів розвитку цієї якості є варіативність матеріалів і способів роботи в художньо-продуктивній діяльності, зокрема у нетрадиційній аплікації [22].

Використання різних матеріалів – кольорового та фактурного паперу, тканини, фольги, ниток, природних і вторинних матеріалів – створює у дітей широкий простір для вибору і стимулює пошук нових варіантів дії. Кожен матеріал має свої фізичні та візуальні властивості, що вимагають від дитини зміни способу роботи: наприклад, скручування паперу для торцювання, наклеювання крупи або текстильних клаптиків, формування об’ємних деталей з фольги чи картону [27]. Такий підхід формує у дітей адаптивне мислення,

навчання комбінувати різні способи дій для досягнення естетичного або функціонального результату.

Крім матеріалів, важливим фактором є варіативність способів роботи. Діти можуть обирати техніку (колаж, мозаїка, фактурна аплікація), послідовність виконання елементів, форму та розташування деталей на композиції. Вільний вибір методів стимулює активну розумову діяльність, спонукає до пошуку найоптимальніших рішень і розвиває здатність швидко переключатися між різними способами дії. Така гнучкість мислення є фундаментом для формування творчої ініціативи та нестандартних ідей у старших дошкільників [37].

Таким чином, варіативність матеріалів і способів роботи у процесі нетрадиційної аплікації сприяє розвитку гнучкості мислення, дозволяє дітям вільно експериментувати, комбінувати прийоми та методи виконання, формує здатність до адаптації й творчого пошуку. Цей підхід є одним із базових інструментів, які забезпечують формування дивергентного мислення та підготовку дітей до активної творчої діяльності у майбутньому навчанні.

Оригінальність є одним із ключових компонентів дивергентного мислення, що проявляється у здатності створювати нестандартні, нетривіальні та унікальні рішення. У старшому дошкільному віці формування оригінальності тісно пов'язане з розвитком уяви, творчої активності та експериментального підходу до виконання завдань. Одним із ефективних способів стимулювання оригінальності є нетрадиційна аплікація, яка дозволяє дітям поєднувати різні матеріали, форми і фактури, створюючи індивідуальні образи, що не повторюють готові зразки.

У процесі аплікаційної діяльності діти отримують можливість трансформувати відомі образи: наприклад, змінювати форму листка чи клептика паперу, перетворювати його на частину казкового персонажа або абстрактного об'єкта. Комбінування різних матеріалів і фактур – тканини, фольги, ниток,

природних компонентів – стимулює нестандартні асоціації та пошук нетрадиційних композиційних рішень. Такий підхід розвиває креативне бачення, навчання бачити знайомі об'єкти під новим кутом та експериментувати з їхніми властивостями [24].

Особливе значення для розвитку оригінальності має процес експериментування, коли дитина має право самостійно визначати колір, форму, розташування елементів та спосіб кріплення деталей. Педагог у цьому випадку виступає не як контролер, а як фасилітатор, який підтримує ініціативу дитини, заохочує нові ідеї і створює безпечне середовище для творчих спроб. Діти вчаться комбінувати різні матеріали та техніки, пропонувати альтернативні способи виконання завдань, що безпосередньо сприяє розвитку індивідуальної креативності та оригінальності мислення [52; 55].

Таким чином, формування оригінальності через нетрадиційну аплікацію полягає у розвитку уміння трансформувати образи, комбінувати різні форми і фактури, шукати нові варіанти рішень, що є однією з основ дивергентного мислення. Такий підхід сприяє становленню творчої самостійності, впевненості у власних ідеях та готовності до експериментальної діяльності в майбутньому навчанні та повсякденному житті.

Продуктивність мислення є важливим компонентом дивергентного мислення, що характеризується здатністю генерувати велику кількість ідей, варіантів рішень або способів виконання завдання за обмежений час [6]. У старшому дошкільному віці розвиток продуктивності мислення безпосередньо пов'язаний із залученням дітей до творчих, експериментальних видів діяльності, серед яких особливе місце займає нетрадиційна аплікація.

У процесі творчого експериментування діти мають можливість пропонувати кілька альтернативних рішень однієї задачі, комбінувати матеріали та техніки, варіювати форму, колір і фактуру елементів композиції. Наприклад, у

створенні аплікації з різномірних матеріалів дитина може запропонувати одночасно кілька способів оформлення одного й того ж предмета: розташування елементів у різних комбінаціях, використання різних матеріалів для одного об'єкта, зміна об'ємності та текстури деталей. Такий процес стимулює розширення кількості альтернативних варіантів мислення, сприяє розвитку творчої активності та активної пізнавальної позиції.

Особливе значення має емоційна складова творчого експериментування. Діти, які відчують підтримку педагога, не бояться помилок і мають можливість вільно обирати матеріали та способи виконання, охочіше пропонують нестандартні ідеї та шукають нові рішення. Самостійне планування послідовності дій, комбінування матеріалів і технік підвищує когнітивну активність і стимулює пошук альтернативних шляхів розв'язання завдань, що є основою продуктивного мислення [7, с. 7-8].

Таким чином, творче експериментування у нетрадиційній аплікації забезпечує активізацію продуктивності мислення у старших дошкільників, розвиває здатність генерувати багато рішень, комбінувати і трансформувати матеріали й образи, а також формує готовність до самостійного творчого пошуку. Такий підхід є ефективним засобом розвитку дивергентного мислення та закладає фундамент для подальшої креативної діяльності дитини у навчанні та повсякденному житті.

Нетрадиційна аплікація виступає потужним інструментом художньо-продуктивної діяльності дошкільників, оскільки поєднує творчий експеримент, образотворчу діяльність і розвиток когнітивних та психомоторних навичок. У сучасній педагогічній практиці художньо-продуктивна діяльність розглядається як ключовий засіб розвитку творчих здібностей, самостійності та естетичного сприйняття, а нетрадиційна аплікація забезпечує додатковий рівень варіативності та свободи дій дитини.

Ця форма діяльності активізує внутрішню мотивацію до творчості, адже дитина має змогу самостійно обирати матеріали, способи поєднання елементів, форми та фактури. Нетрадиційна аплікація дозволяє поєднувати різні техніки та матеріали, що стимулює експериментування та відкриває безліч варіантів реалізації творчої ідеї. Наприклад, використання тканини, ниток, природних матеріалів, фольги чи вторинних предметів дозволяє створювати об'ємні композиції, мозаїки або колажі, що розвивають не лише художній смак, а й гнучкість, оригінальність та продуктивність мислення.

Крім того, нетрадиційна аплікація є ефективним засобом інтеграції різних видів діяльності: мовленнєвої, конструкторської, дослідницької та сюжетно-рольової гри. У процесі створення аплікації дитина може вигадувати історії про персонажів, комбінувати предмети для нових сюжетів, планувати послідовність дій та аналізувати результат своєї творчої роботи. Така комплексна діяльність сприяє розвитку когнітивних і соціально-емоційних компетенцій, стимулює самостійність та ініціативність.

Нетрадиційна аплікація є ефективним засобом інтеграції різних видів діяльності у дошкільному навчанні, що дозволяє одночасно розвивати творчі, мовленнєві, пізнавальні та соціальні навички дітей. Використання аплікації в інтегрованих заняттях створює умови для поєднання художньо-продуктивної діяльності з іншими освітніми сферами, що сприяє формуванню цілісної картини світу та розвитку дивергентного мислення.

У *мовленнєвих заняттях* аплікація може слугувати основою для розвитку словникового запасу, формування зв'язного мовлення та розвитку умінь описувати свої дії. Наприклад, створюючи аплікацію «Мій день у садку» або «Казковий герой», дитина одночасно називає предмети, розповідає про їхнє розташування, послідовність дій та придумує сюжет, що сприяє розвитку фантазії, асоціативного мислення та мовленнєвої активності.

У *природничих заняттях* аплікація дозволяє досліджувати навколишній світ через експериментальні і творчі завдання. Діти створюють композиції з природного матеріалу — листя, пелюсток, гілочок, крупи — що допомагає формувати уявлення про рослини, сезонні зміни, взаємозв'язки у природі, одночасно розвиваючи дрібну моторику, сенсорне сприйняття та уяву.

В *ігрових заняттях*, особливо сюжетно-рольових, аплікація використовується для створення реквізиту, картин-сценок або ігрових елементів, що дозволяє дітям розігрувати різні ситуації, проявляти фантазію та комбінувати матеріали для створення нового контексту. Така інтеграція гри та аплікації стимулює соціальні навички, уміння працювати в команді та приймати нестандартні рішення.

У *театралізації* аплікація виступає засобом підготовки декорацій, персонажів або масок, що підтримує розвиток творчої уяви, артистичних навичок та здатності переносити вигаданий образ у практичну діяльність. Діти експериментують із формою, кольором та фактурою, створюючи унікальні предмети для сценічної діяльності, що сприяє розвитку оригінальності та продуктивності мислення.

Отже, використання нетрадиційної аплікації в інтегрованих заняттях дозволяє поєднати художньо-продуктивну діяльність з іншими освітніми сферами, розвивати дивергентне мислення, стимулювати творчі прояви, активізувати мовлення, формувати уявлення про навколишній світ та розвивати соціальні та пізнавальні компетенції дітей. Такий комплексний підхід робить аплікацію не лише художнім, а й педагогічно цінним засобом розвитку старших дошкільників.

Для розвитку дивергентного мислення у старших дошкільників важливо застосовувати спеціально підібрані методичні прийоми, які стимулюють творчий

пошук, варіативність рішень і оригінальність у процесі аплікаційної діяльності. Нижче наведено основні підходи та приклади їх реалізації:

1. **Вільний вибір матеріалів і технік.** Дитині надається можливість обирати будь-які доступні матеріали – кольоровий папір, тканину, нитки, природні чи вторинні матеріали – та способи їх обробки. Наприклад, педагог пропонує створити «Міський пейзаж», а дитина сама обирає, якими матеріалами виконати будинки, дерева чи дороги. Такий прийом сприяє розвитку гнучкості мислення та творчої ініціативи.

2. **Модифікація завдання.** Педагог пропонує базове завдання, але заохочує дітей до його трансформації. Наприклад, аплікація «Квіти у вазі» може бути перетворена в «Квіти, які ростуть у фантастичному саду», де діти комбінують реальні і вигадані елементи. Це розвиває оригінальність та здатність створювати альтернативні рішення.

3. **Використання принципу «Що якби?».** Під час роботи педагог ставить запитання, які стимулюють експериментування: «Що, якщо замість паперу використати тканину?», «Що, якщо дерево буде синім?». Такі питання активізують пошук нестандартних рішень і формують гнучкість мислення.

4. **Комбінування матеріалів і технік.** Заохочення до поєднання різних технік аплікації – колаж, мозаїка, торцювання, фактурна аплікація – у межах однієї роботи стимулює продуктивність мислення. Наприклад, дитина може створити аплікацію «Морський пейзаж», поєднуючи кольоровий папір, тканину та природні матеріали для зображення хвиль, кораблів і піску.

5. **Робота в парах або групах із творчим завданням.** Колективна аплікаційна діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок, обміну ідеями та взаємопідтримки. Діти обговорюють можливі варіанти композицій, пропонують нестандартні рішення і разом приймають творчі рішення, що стимулює продуктивність і гнучкість мислення.

6. Проблемні завдання та творчі обмеження. Педагог може вводити невеликі обмеження або виклики, які стимулюють пошук альтернативних рішень. Наприклад, «Створіть аплікацію тварини, використовуючи тільки квадратні елементи» або «Зробіть квітку, не використовуючи зелений колір». Такі прийоми формують здатність до комбінування та трансформації образів.

7. Інтеграція сюжету або фантазійної історії. Пропонування дітям створювати аплікацію як ілюстрацію до власної вигаданої історії або казки стимулює генерацію нестандартних образів, розвиток уяви та асоціативного мислення. Наприклад, аплікація «Місто майбутнього» або «Казковий ліс» дає безліч можливостей для творчого пошуку.

Застосування цих методичних прийомів у практиці аплікаційної діяльності дозволяє системно стимулювати дивергентне мислення, формує оригінальність, продуктивність, гнучкість та здатність до трансформацій. Вони створюють умови для самостійного творчого пошуку, експериментування з матеріалами та техніками, а також розвивають пізнавальну активність і впевненість у власних ідеях у старших дошкільників.

1.3. Методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників нетрадиційної аплікації

Метою методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників є системний розвиток дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації, що передбачає формування ключових компонентів творчого мислення – гнучкості, оригінальності, продуктивності та здатності до трансформацій.

Методика спрямована на створення умов для активного експериментування дітей з різноманітними матеріалами та техніками аплікації, що дозволяє їм вільно обирати способи виконання завдань, комбінувати елементи композицій, трансформувати образи та пропонувати власні нестандартні рішення.

Застосування методики покликане не лише формувати художньо-продуктивні навички, а й стимулювати творчу самостійність, уяву та креативну активність дітей, розвивати їхню здатність до аналізу та планування, а також сприяти самовираженню у процесі створення аплікаційних композицій. Метою є також формування позитивного ставлення до творчої діяльності та готовності дітей до експериментів, пошуку альтернативних варіантів вирішення завдань і прояву власної індивідуальності у створенні художніх образів.

Методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації ґрунтується на сучасних психолого-педагогічних та мистецьких дослідженнях, які підкреслюють важливість творчої діяльності для розвитку когнітивних і творчих здібностей дитини.

В основу методики покладено концепції дивергентного мислення, сформульовані зарубіжними дослідниками, такими як Дж. Гілфорд та Е. Торранс. Гілфорд розглядав дивергентне мислення як здатність генерувати численні та різноманітні ідеї, вирішення проблем і варіанти дій, що характеризуються гнучкістю, оригінальністю, продуктивністю та здатністю до трансформацій. Торранс підкреслював важливість стимулювання творчого потенціалу дитини через спеціально організовані завдання та відкриті проблемні ситуації.

Вітчизняні дослідники, зокрема В. Моляко, О. Кульчицька, Т. Піроженко та Г. Костюк, акцентують увагу на необхідності розвитку творчих здібностей старших дошкільників через активну, продуктивну діяльність, яка поєднує гру, експеримент і художньо-естетичний компонент. Вони підкреслюють, що заняття

художньо-продуктивною діяльністю, зокрема аплікацією, повинні не лише формувати технічні навички, а й створювати умови для розвитку нестандартного мислення, уяви та здатності до творчого пошуку [36; 46; 52].

Методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації передбачає послідовне поетапне формування творчих умінь, навичок та здатності до експериментування. Кожен етап має чітку мету, завдання та педагогічну спрямованість, що дозволяє організувати процес навчально-творчої діяльності системно та ефективно.

Підготовчий етап – на цьому етапі головна увага приділяється ознайомленню дітей із матеріалами та техніками аплікації, а також формуванню мотивації до творчої діяльності. Педагог демонструє різноманітні зразки нетрадиційної аплікації, знайомить дітей із властивостями матеріалів – кольорового паперу, тканини, фольги, ниток, природних і вторинних матеріалів. Діти отримують відкриті завдання, що стимулюють фантазію, наприклад: «Створіть казкового героя», «Уявіть фантастичний пейзаж». Цей етап спрямований на розвиток пізнавальної активності, підготовку дітей до експериментування та формування первинних уявлень про варіативність технік і матеріалів.

Основний етап (творчий експеримент) – Основний етап передбачає активне виконання аплікаційної роботи, де діти застосовують різноманітні техніки та матеріали, обирають способи кріплення і розташування елементів, комбінують форми та фактури. На цьому етапі педагог застосовує методичні прийоми стимулювання дивергентного мислення: задає проблемні питання («Що, якщо...?», «А що, якби...?»), заохочує варіативність і нестандартні рішення, підтримує експерименти з формою, кольором і композицією. Основний етап спрямований на розвиток гнучкості, оригінальності та продуктивності мислення, а також формування навичок самостійного творчого пошуку.

Заключний етап (рефлексія та обговорення) – передбачає аналіз та обговорення виконаних аплікаційних робіт, презентацію результатів та оцінювання процесу. Діти розповідають про свій творчий процес, пояснюють вибір матеріалів і способів виконання, обговорюють альтернативні варіанти вирішення завдання. Педагог підкреслює оригінальні рішення, відзначає успіхи кожної дитини і стимулює бажання до подальших експериментів. Цей етап розвиває здатність до самоаналізу, критичного мислення та комунікативні навички, закріплює отримані творчі уміння і формує позитивне ставлення до художньо-продуктивної діяльності.

Нами було обрано низку ключових методів. Зупинимось на цьому більш детально.

Метод вільного вибору та експериментування – діти старшого дошкільного віку сприймають цей метод як можливість самостійно обирати матеріали, кольори, форми та способи виконання аплікації. Наприклад, вони можуть вирішувати, чи зробити дерево з паперу чи тканини, чи додати об'ємну деталь з фольги. Для дітей це сприймається як гра та творче самовираження. Теоретично цей метод розвиває гнучкість мислення, бо дитина вчиться знаходити різні способи досягнення мети і комбінувати матеріали.

Метод проблемних завдань – діти отримують завдання без єдиного правильного рішення, наприклад: «Створіть казкового персонажа, який живе у фантастичному лісі» або «Зробіть аплікацію будинку, який літає». Діти сприймають це як виклик і пробують кілька варіантів вирішення. Це стимулює продуктивність мислення та формує здатність до нестандартних рішень, адже кожна дитина може реалізувати власну ідею.

Метод творчих обмежень – старшим дошкільникам пропонують виконати завдання з певними умовами, наприклад: «Створіть аплікацію, використовуючи лише квадратні елементи» або «Зробіть квітку, не

використовуючи зелений колір». З точки зору дітей, це виглядає як цікава гра-головоломка, яка стимулює уяву та оригінальність мислення, адже вони шукають нестандартні шляхи для виконання обмеженого завдання.

Метод комбінування матеріалів та технік – діти активно експериментують, поєднуючи різні техніки аплікації та матеріали: тканину, нитки, фольгу, природні матеріали. Для дітей це спосіб створити унікальний образ і відчувати себе творцем. Теоретично такий метод формує здатність до трансформацій, навчання комбінувати різні елементи та створювати нові образи.

Метод інтеграції діяльності – старші дошкільники сприймають інтеграцію аплікації з іншими видами діяльності як цікавий контекст для гри та навчання. Наприклад, аплікація може ілюструвати казку, природничий сюжет або ігрову сцену для театралізації. Це стимулює розвиток асоціативного мислення, мовленнєвих та соціальних навичок, бо діти одночасно створюють образ, розповідають історію та взаємодіють з однолітками.

Метод обговорення та рефлексії – обговорення аплікацій як можливість поділитися ідеями, похвалити друзів та отримати підтримку педагога. Вони вчаться пояснювати свій вибір матеріалів та композицій, пропонувати альтернативні рішення. Теоретично цей метод формує критичне мислення, самостійність та вміння оцінювати власну роботу, а також стимулює розвиток оригінальності і гнучкості мислення через обмін ідеями.

Представимо окреслену методику у вигляді узагальнюючої таблиці (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

**Методика розвитку дивергентного мислення старших дошкільників
засобами нетрадиційної аплікації**

Компонент / Метод	Сутність методу / етапу	Як сприймають діти 5–6 років	Що розвиває (компоненти дивергентного мислення)
Підготовчий етап	Ознайомлення з матеріалами, техніками, прикладками; створення мотивації	Як цікаве знайомство з новими предметами, матеріалами та можливостями	Первинна гнучкість, образна уява, інтерес до експериментування
Основний етап (творчий експеримент)	Виконання аплікацій з вільним вибором технік, матеріалів, композицій	Як гру, самовираження; прояв самостійності та фантазії	Оригінальність, продуктивність, гнучкість, трансформації
Заключний етап (рефлексія)	Презентація робіт, обговорення, аналіз способів виконання	Як можливість розповісти про себе, поділитися ідеями	Критичність, самоаналіз, усвідомленість, комунікативність

Отже, нетрадиційна аплікація виступає ефективним засобом розвитку дивергентного мислення старших дошкільників, оскільки поєднує в собі вільне експериментування, варіативність дій та можливість індивідуального творчого вибору. Діти 5–6 років природно схильні до фантазування, комбінування образів і пошуку нестандартних рішень, що робить аплікаційну діяльність оптимальним середовищем для стимуляції гнучкості, оригінальності та продуктивності мислення. Запропонована методика передбачає цілісну структуру – від ознайомлення з матеріалами до творчого експерименту та рефлексії – і ґрунтується на застосуванні методів, які активізують самостійність, ініціативність і здатність до трансформації образів.

Систематичне використання таких прийомів, як проблемні завдання, творче комбінування матеріалів, художньо-ігрові ситуації та рефлексивне обговорення, створює умови для формування у дошкільників установки на пошук альтернативних варіантів і подолання стереотипності мислення. Таким чином, методика не лише забезпечує розвиток ключових компонентів дивергентного мислення, а й сприяє становленню творчої індивідуальності, підвищує мотивацію до пізнання та самовираження, що є важливим чинником готовності дитини до подальшої навчальної діяльності.

Висновки до першого розділу.

У першому розділі було теоретично обґрунтовано проблему розвитку дивергентного мислення старших дошкільників та визначено педагогічний потенціал нетрадиційної аплікації як засобу його формування.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що дивергентне мислення у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників розглядається як провідний компонент

творчого потенціалу особистості, що включає гнучкість, оригінальність, продуктивність і здатність до трансформацій. У дошкільному віці дивергентне мислення формується на основі активної пізнавальної діяльності, експериментування, розвитку уяви й образного мислення. Погляди Д. Гілфорда та Е. Торранса заклали фундамент розуміння дивергентності як здатності генерувати численні й різноманітні ідеї, тоді як українські дослідники (В. Моляко, О. Кульчицька, Т. Піроженко, Г. Костюк та ін.) підкреслили значення творчої, ігрової та художньо-продуктивної діяльності у розкритті творчого потенціалу дошкільника.

Встановлено, що старший дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку дивергентного мислення. У цей час інтенсивно формуються уява, асоціативність, здатність до комбінування та створення нових образів, підвищується потреба в експериментуванні та прояві самостійності. Діти 5–6 років природно тяжіють до фантазування і генерування варіантів рішень, однак ефективність розвитку дивергентного мислення залежить від умов, створених педагогом. Негативними факторами при цьому є домінування репродуктивних методів, орієнтація на точне відтворення зразка, недостатність розвивального середовища та брак підтримки нестандартних ідей.

Розглянуто сутність і педагогічні можливості нетрадиційної аплікації як виду художньо-продуктивної діяльності, що забезпечує широкі можливості для експериментування з матеріалами, техніками та композиційними рішеннями. На відміну від традиційної аплікації, вона передбачає відсутність жорсткого зразка, свободу вибору та відкритість творчого процесу. Нетрадиційні техніки (колаж, мозаїка, торцювання, фактурна аплікація, аплікація-конструктор тощо) стимулюють уяву, здатність до комбінування, варіативність мислення та творчу самостійність дітей.

У розділі також визначено, що розвиток компонентів дивергентного мислення (гнучкість, оригінальність, продуктивність, здатність до трансформацій) ефективно відбувається саме у процесі аплікаційної діяльності, яка поєднує роботу з різними матеріалами, вільний вибір способів дії, модифікацію образів та можливість створення багатоваріантних рішень.

Обґрунтовано методику розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації, що включає підготовчий, основний та заключний етапи. Її реалізація забезпечується застосуванням комплексу методичних прийомів: вільного вибору матеріалів, творчих обмежень, проблемних завдань, комбінування технік, інтеграції видів діяльності та рефлексивного обговорення. Ці методи забезпечують активний творчий пошук, формують установку на багатоваріантність, ініціативність та сміливість у висловленні нестандартних ідей.

Отже, результати теоретичного аналізу дозволяють зробити висновок, що нетрадиційна аплікація є ефективним засобом розвитку дивергентного мислення старших дошкільників. Вона поєднує художню діяльність з когнітивними процесами та забезпечує сприятливі умови для формування гнучкості, оригінальності, продуктивності та здатності до трансформацій. Створена методика має наукове підґрунтя та педагогічну доцільність для подальшої практичної реалізації у другому розділі дослідження.

РОЗДІЛ 2.

УПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ АПЛІКАЦІЇ

2.1. Дослідження сучасного стану розвитку дивергентного мислення старших дошкільників.

У своєму дослідженні ми виходимо з того, що головною особливістю, важливим показником дивергентного мислення є нестандартність, уміння охопити дійсність в усіх її відношеннях, уміння переносити знання з одного предмета на інший, пов'язувати один об'єкт із іншим. Звідси величезна роль знань і вмінь у творчому мисленні. Необхідною частиною дивергентного мислення є пізнавальний інтерес. Якщо вихователь хоче, щоб у процесі виховання діти активно мислили і розвивали пізнавальні здібності, він обов'язково повинен формувати та завжди підтримувати в них пізнавальний інтерес. Невід'ємним елементом дивергентного мислення є такі психічні процеси, як увага, пам'ять та творча уява. Базою, необхідною передумовою для розвитку дивергентного мислення вважають якості розуму, що є проявом різниці мислительних здібностей дітей, тобто властивостей функціональних систем, які реалізують пізнавальні й психомоторні процеси. Вони мають індивідуальну міру прояву, яка виявляється в успішності та якісній неповторності виконання діяльності.

Для ефективної діагностики дивергентного мислення у дітей старшого дошкільного віку необхідно визначити чіткі критерії та показники, адаптовані до ігрової та продуктивної діяльності. Ми спираємося на класичну структуру дивергентного, що включає чотири основні компоненти.

1. **Швидкість** – цей критерій відображає здатність дитини генерувати максимальну кількість ідей, асоціацій або відповідей за обмежений час. Показником слугує загальна кількість унікальних ідей (наприклад, різних варіантів використання предмета чи різних малюнків), які дитина пропонує під час виконання завдання.

2. **Гнучкість** – критерій оцінює здатність дитини змінювати напрямок мислення, переходити від однієї категорії ідей до іншої та пропонувати різноманітні підходи до вирішення проблеми. Показником є кількість **категорій, класів чи груп**, до яких належать запропоновані дитиною ідеї. Чим більше категорій охоплено, тим вища гнучкість мислення.

3. **Оригінальність** – це міра незвичності, нешаблонності та винахідливості ідей. Оцінюється здатність продукувати відповіді, які є рідкісними для даної групи дітей. Показником є рідкість відповіді (її запропонувала мінімальна кількість дітей у групі) та її нестандартність з точки зору звичного функціонального використання.

4. **Розробленість/Деталізація** – критерій відображає здатність розвивати початкову ідею, додавати деталі, поліпшувати та доопрацьовувати її. Показником є кількість та якість деталей, внесених дитиною у свій малюнок, конструкцію чи опис ідеї. Висока розробленість свідчить про глибоку залученість до творчого процесу.

На основі якісної та кількісної оцінки за цими критеріями, 30 дітей у групі можуть бути розподілені на три основні рівні, що визначають необхідну педагогічну підтримку:

1. **Високий рівень** – діти, віднесені до цього рівня, демонструють високі показники за всіма критеріями. Їхнє мислення є нешаблонним, активним та продуктивним. Вони легко генерують велику кількість ідей (висока Швидкість), вільно переходять між різними категоріями (висока Гнучкість), часто

пропонують унікальні та незвичайні рішення (висока Оригінальність) і прагнуть до детального втілення своїх задумів (висока Розробленість). Ці діти є внутрішньо вмотивованими до творчої діяльності.

2. Середній рівень – діти цього рівня здатні генерувати достатню кількість ідей, але їхня продуктивність часто залишається в межах кількох основних, типових категорій. Вони мають середні показники Швидкості та Гнучкості, і хоча здатні видавати деякі оригінальні ідеї, більшість їхніх відповідей є поширеними. Вони вносять деталі у свої роботи, але рівень їхньої Розробленості помірний і вимагає зовнішньої стимуляції. Цим дітям необхідне цілеспрямоване завдання для заохочення переходу до нових категорій мислення.

3. Низький рівень характеризується низькими показниками за більшістю критеріїв. Діти генерують мінімальну кількість ідей (низька Швидкість), а їхнє мислення є інертним, часто зацикленим на одній-двох найочевидніших категоріях (низька Гнучкість). Відповіді є шаблонними, часто повторюють приклади або ідеї інших дітей (низька Оригінальність). Деталізація ідей майже відсутня (низька Розробленість). Ці діти переважно схильні до репродуктивної діяльності та потребують інтенсивного включення в групові мозкові штурми та стимулююче розвивальне середовище (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

**Критерії, показники та рівні розвитку дивергентного мислення
старших дошкільників**

Критерій ДМ	Показники для Оцінюванн я (Що Фіксуємо)	I. Високий Рівень (Творчий)	II. Середній Рівень (Продукти вний)	III. Низький Рівень (Репродукти вний)
1. Швидкість (Fluency)	Кількість унікальних та різних ідей, асоціацій чи відповідей за обмежений час.	Висока кількість ідей, легкість генерації.	Достатня кількість ідей, вимагає помірної стимуляції.	Низька кількість ідей, швидке вичерпання варіантів.
2. Гнучкість (Flexibility)	Кількість категорій, класів чи груп, до яких належать запропонова ні ідеї.	Висока варіативні сть, вільний перехід між численним и категоріями .	Середня варіативні сть, ідеї зосереджені у 2-4 основних категоріях.	Низька варіативніст ь, відповіді лише з 1-2 найочевидні ших категорій.
3. Оригіналь ність (Originality)	Рідкість ідеї (скільки дітей її запропонува ли); Нестандарт ність підходу.	Багато унікальни х, рідкісних ідей, що не повторюють ся у групі.	Деякі незвичні відповіді; більшість — типові та поширені.	Відповіді шаблонні, часто повторюють зразки або стереотипи.

Критерій ДМ	Показники для Оцінювання (Що Фіксуємо)	I. Високий Рівень (Творчий)	II. Середній Рівень (Продуктивний)	III. Низький Рівень (Репродуктивний)
4. Розробленість (Elaboration)	Кількість та якість деталей, внесених для доопрацювання початкової ідеї.	Високий ступінь деталізації та логічного доопрацювання ідей.	Помірне внесення деталей, деталі не завжди суттєві.	Відсутність або мінімальна кількість доданих деталей.
Узагальнення Характеристика Рівня		Нешаблонність, Винахідливість, Ініціативність.	Дієздатність, Залежність від зовнішньої стимуляції.	Інертність, Шаблонність, Повторення.

Тобто, оцінка дивергентного мислення повинна бути комплексною, об'єднуючи показники творчої спрямованості на завдання з показниками творчої оригінальності при його виконанні. На формування творчого мислення дитини старшого дошкільного віку впливає багато чинників, серед яких чільне місце посідає культура й мистецтво. Як зазначав Сократ: «У кожній дитині сонце, тільки дайте йому світитися». А одним з дієвих засобів запалити це «сонце» визнано саме образотворчої діяльності діяльність. Образотворча діяльність ефективно стимулює розвиток дрібної моторики, розвиває творчий потенціал та водночас готує дитину до школи.

Для достовірної діагностики та розподілу 30 дітей старшого дошкільного віку за рівнями розвитку дивергентного мислення (високий, середній, низький)

використовується комплекс адаптованих, ігрових методик. Ці методики спеціально розроблені для оцінки чотирьох ключових критеріїв: Швидкість, Гнучкість, Оригінальність та Розробленість.

Основою діагностики є Методика «Незавершені Фігури», що є адаптацією класичного тесту Торранса. Її суть полягає в тому, що дитині пропонується низка простих, незавершених геометричних фігур (лінія, коло, дуга), які необхідно домалювати, щоб вони перетворилися на певний предмет, а потім дати йому назву. Процедура проводиться в обмежений час (близько 5–7 хвилин), що дозволяє оцінити Швидкість (за кількістю завершених малюнків) та Гнучкість (за розмаїттям категорій предметів, що були створені). Найважливіше – ця методика найкраще виявляє Оригінальність (оцінюється рідкість ідеї) і Розробленість (за кількістю і якістю доданих деталей, що перетворюють фігуру на складний образ), що критично важливо для виокремлення дітей Високого рівня.

Наступною важливою складовою є Методика «Нестандартне Використання Предметів», адаптована з тестів Гілфорда. Вона спрямована на оцінку функціональної фіксованості мислення. Дитині пропонується звичайний побутовий предмет (наприклад, цеглинка або олівець), і її просять назвати якомога більше способів його використання, окрім основного. Процедура проводиться індивідуально і також лімітована у часі (3–5 хвилин), а відповіді фіксуються дослівно. Ця методика є прямим інструментом для оцінки Швидкості (кількість запропонованих функцій), Гнучкості (кількість функціональних класів, наприклад, "інструмент", "прикраса", "транспорт") та Оригінальності (нетипові, незвичні варіанти використання).

Для додаткової оцінки Швидкості та Гнучкості використовується Методика «Словесна Асоціативна Плинність». Тут дитині пропонується широка категорія ("Все, що літає", "Все, що їстівне"), і за 2–3 хвилини вона має назвати якомога більше слів, що стосуються цієї категорії. Оцінюється загальна кількість

названих слів, а також фіксуються переходи між підкатегоріями (наприклад, від птахів до комах, а потім до техніки), що є прямим показником Гнучкості мислення.

Нарешті, Методика «Сюжетна Домальовка» використовується для глибинної оцінки розробленості та оригінальності в контексті створення наративу. Дитині пропонується малюнок із незавершеним сюжетом (наприклад, фігура, що тримає невідомий об'єкт) і завданням є не просто закінчити малюнок, а й розповісти про створену історію. Фахівець оцінює, наскільки деталізованим є сюжет (фон, додаткові об'єкти, дії) та наскільки унікальним є створений наратив, що дозволяє точно віднести дитину до Високого, Середнього або Низького рівня за якісними показниками.

Комплексне використання цих методик забезпечує необхідні кількісні дані для визначення Швидкості та Гнучкості, а також якісні дані для оцінки Оригінальності та Розробленості, що дозволяє коректно розподілити всіх 30 дітей за описаними діагностичними рівнями.

Діагностуючи розвиток дивергентного мислення дітей ми отримали наступні результати.

Проведена діагностика засвідчила, що найбільша частка дітей (45%) у групі має низький рівень розвитку дивергентного мислення. Це свідчить про те, що майже половина дошкільників схильна до шаблонного мислення, їм важко генерувати велику кількість ідей, вони демонструють низьку Гнучкість (фіксованість на очевидних категоріях) та мінімальну Оригінальність. Для цієї категорії характерна інертність мисленнєвих процесів та потреба у постійній стимуляції для пошуку нестандартних рішень.

Під час тесту з цеглинкою їхні відповіді майже виключно стосувалися основної, очевидної функції предмета: "Будувати будинок", "Складати на інші цеглинки", "Грати". Відсутність Гнучкості була очевидною, оскільки всі варіанти

належали до однієї категорії, а діти часто мовчали або повторювали вже названі кимось варіанти. У методиці "Незавершені Фігури" вони фіксувалися на одному-двох найбільш поширених образах: домальовували півколо до сонечка (часто лише з променями) або м'яча. Дуже низька швидкість та оригінальність поєднувалася з практично повною відсутністю Розробленості: малюнок залишався максимально схематичним, без додаткових елементів, фону чи спроби створити історію, що підтверджує їхню схильність до репродукції.

Середній рівень охоплює значну, але меншу групу дітей – 38% (11 осіб). Діти цього рівня демонструють здатність до продукування ідей (середня Швидкість), але їхні рішення часто залишаються в межах типових та поширених категорій. Вони можуть досягати оригінальності лише за умови зовнішньої підтримки чи спеціально організованих розвивальних завдань. Це найбільша група, яка має високий потенціал для розвитку, але вимагає цілеспрямованої роботи над розширенням Гнучкості та Оригінальності мислення.

Діти мали достатню швидкість, пропонуючи 5–7 відповідей, але їхня гнучкість була помірною, і вони були схильні до стереотипів, хоча іноді і видавали оригінальні ідеї. Під час тесту з цеглинкою типові приклади відповідей здебільшого стосувалися побутових функцій або іграшкових об'єктів: "Цеглинка може бути стульчиком для маленької ляльки, молотком (якщо вдарити), ліжком для черв'ячка". Відповіді були логічні, але легко передбачувані, зосереджені в 2–3 основних категоріях, і лише зрідка з'являлася оригінальність ("ліжко для черв'ячка"). У завданні з півколом вони перетворювали фігуру на знайомий об'єкт, наприклад, грибок, яблуко або мисочку. Хоча Розробленість була присутня (домальовували ніжку грибка або хвостик яблука), вона була мінімальною і не включала сюжетних ліній чи складного фону.

Лише 17% дітей (5 осіб) досягли високого рівня. Ця менша група демонструє високі показники за всіма критеріями: вони швидко генерують ідеї,

легко змінюють напрямок мислення, а їхні рішення відрізняються унікальністю та високою Розробленістю. Ці діти є внутрішньо вмотивованими до творчості та можуть виступати "генераторами ідей" у груповій роботі, стимулюючи інших.

Старші дошкільники демонстрували надзвичайно високу швидкість та розробленість, але їхньою визначальною рисою була, безумовно, оригінальність та гнучкість у зміні категорій. Наприклад, під час методики "Нестандартне Використання Предметів" (використання цеглинка LEGO) вони генерували понад десять ідей за кілька хвилин і швидко переходили між категоріями. Типові приклади відповідей включали: "Цеглинка може бути музичним інструментом (як маракас, якщо всередині є щось), монетою в грі на продаж, ключем від космічного корабля, магнітом для притягування чогось (якщо уявити)". У методиці "Незавершені Фігури" (домалювати півколо) вони створювали складні, нетипові образи, наприклад, високо деталізованого панцира равлика, що мчить по гоночній трасі, або усміхнену частину сонця, яка ховається за хмарою, демонструючи високий рівень Розробленості через додавання фону, сюжету та емоцій.

Такий стан сформованості творчого мислення дітей має місце на сьогоднішній день, і це, в більшості, є стандартною ситуацією. Тому ми повинні розробити і впровадити спеціальну методику, що передбачає поступовий розвиток творчої самостійності дітей у процесі виконання аплікації нетрадиційними засобами, індивідуальний підхід в роботі, етапність проведення занять (з урахуванням принципів особистісно-орієнтовного підходу), діалогової взаємодії між вихователем та дітьми цього віку.

Кількісні результати, отримані за даною методикою, представлені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Результати констатувального експерименту

Рівень	Відсоток (%)	Кількість Дітей	Основна Проблема
Низький (Репродуктивний)	45%	14	Інертність мислення, шаблонність, потреба в зовнішній стимуляції.
Середній (Продуктивний)	38%	11	Середня гнучкість, ідеї часто типові, потенціал для розвитку високий.
Високий (Творчий)	17%	5	Нешаблонність, висока оригінальність і деталізація.

Отриманий розподіл результатів діагностики, де найбільша частка дітей (45%) знаходиться на Низькому рівні дивергентного мислення, 38% на Середньому і лише 17% на Високому, є, на мою думку, відображенням кількох взаємопов'язаних чинників, характерних для процесу виховання та навчання у старшому дошкільному віці. По-перше, значний вплив має освітнє середовище та домінування репродуктивного стилю навчання. У багатьох освітніх і сімейних контекстах дітям часто пропонуються завдання, які вимагають пошуку лише однієї, заздалегідь визначеної правильної відповіді або чіткого копіювання зразка. Така надмірна регламентація та фокус на точному відтворенні пригнічує природну потребу дитини генерувати власні варіанти, що, своєю чергою,

безпосередньо знижує показники швидкості та гнучкості мислення. По-друге, це пов'язано з недостатнім використанням "відкритих" завдань, що призводить до функціональної фіксованості. Коли дитина не стикається із завданнями, які вимагають нестандартного використання знайомих предметів, вона сприймає об'єкт лише у його основній, єдиній функції. Це критично знижує показник Оригінальності і є основною причиною великої частки дітей на низькому рівні. По-третє, причини криються в особливостях розвитку мислення у віковому періоді 5–7 років. Діти перебувають на етапі переходу від наочно-образного до словесно-логічного мислення, і без спеціальної стимуляції їм легше відтворювати знайомі образи та найбільш доступні асоціації. Соціальний тиск та страх помилки також відіграють значну роль: старші дошкільники стають більш свідомими і, боячись дати "неправильну" або "дурну" відповідь, вони обмежують потік своїх ідей, що впливає на низьку швидкість та оригінальність у групі Низького рівня. Таким чином, домінування Низького рівня (45%) свідчить про мисленнєву інертність та відсутність сформованої мотивації до розробленості (деталізації ідей), тоді як лише невелика група дітей (17%) розвинула ці навички завдяки природній обдарованості чи особливим сімейним умовам. Загалом, такий розподіл є сигналом того, що креативність не стимулювалася цілеспрямовано і потребує системного педагогічного втручання.

2.2. Реалізація методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників нетрадиційної аплікації

Реалізація підготовчого етапу методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації передбачала комплекс організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на створення

мотивації до творчої діяльності, ознайомлення дітей із матеріалами та техніками аплікації, а також формування первинних уявлень про варіативність виконання творчих завдань.

На цьому етапі вихователь організовував середовище так, щоб діти мали можливість самостійно досліджувати матеріали, відчувати їхні властивості та особливості. До матеріалів належали різнокольоровий папір, тканина, фольга, нитки, крупи, природні матеріали та вторинні елементи. Діти отримували можливість вільно торкатися, рвати, складувати та комбінувати матеріали, що стимулювало їхню сенсорну активність і перше уявлення про способи створення композицій.

Вихователь демонстрував приклади нетрадиційної аплікації, не нав'язуючи точного зразка, а акцентуючи увагу на різних способах роботи з матеріалом. Наприклад, показував, як можна робити рвані фрагменти для створення об'єму, поєднувати різні фактури, комбінувати кольори або створювати абстрактні форми. Це сприяло формуванню у дітей первинної гнучкості мислення та відкритості до експериментування.

Дітям пропонувалися відкриті творчі завдання, які не мали єдиного правильного вирішення, наприклад: «Створіть казкового героя», «Уявіть фантастичний пейзаж», «Складіть образ тварини з різних матеріалів». Завдання були підібрані таким чином, щоб стимулювати фантазію, спонукати до пошуку нестандартних рішень і одночасно забезпечити елемент гри та самовираження.

Під час виконання завдань вихователь активно спостерігав за дітьми, заохочував їх пробувати різні способи дії та ставив відкриті запитання: «Що ще можна зробити з цим матеріалом?», «Як можна змінити форму?» або «Що у тебе вийшло незвично?». Це дозволяло підтримувати інтерес, формувати первинні навички самостійного пошуку рішень і розвивати образну уяву.

Наприклад, завдання «Мій казковий герой» передбачає створення вигаданої істоти або персонажа казки з різнокольорового паперу, тканини, фольги, ниток або природних матеріалів, де діти вільно обирають форму, колір і розмір деталей. У завданні «Фантастичний пейзаж» діти створюють незвичайний світ, комбінуючи папір, тканину, фольгу та інші матеріали для зображення лісів, гір, озер чи інших елементів, експериментують із фактурами та формами. Завдання «Веселкові дерева» дозволяє створювати дерева з рваного паперу, тканини або ниток, комбінуючи кольори та форми листя і створюючи об'ємні деталі гілок. У завданні «Мозаїка з фрагментів» діти працюють з маленькими шматочками різних матеріалів, створюючи абстрактні візерунки або просту мозаїку, що сприяє розвитку сенсорного сприйняття та первинної гнучкості мислення. У завданні «Незвичайні тварини» діти вигадують власних фантастичних тварин, поєднуючи реальні та вигадані елементи, а педагог заохочує обговорення різних варіантів і підтримує нестандартні рішення. Завдання «Аплікація-експеримент» передбачає пробування різних способів кріплення елементів – наклеювання, пришпилювання, скручування, мніння або рвання матеріалів, при цьому вихователь ставить відкриті питання на кшталт «Що ще можна зробити з цим матеріалом?» або «Як зміниться форма, якщо скласти його іншим способом?». Весь процес на підготовчому етапі спрямований на те, щоб діти відчули задоволення від самостійного вибору, ознайомилися з властивостями матеріалів та методами роботи з ними, а також розвивали гнучкість мислення, первинну креативну активність і інтерес до подальшого творчого експерименту.

Таким чином, реалізація підготовчого етапу забезпечила створення мотиваційного та матеріально-організаційного фундаменту для наступного творчого експерименту: діти ознайомилися з різноманітними матеріалами і техніками аплікації, отримали позитивний емоційний досвід взаємодії з ними,

сформували зацікавленість до експериментування та перші навички творчого самовираження, що є необхідною умовою для ефективного розвитку дивергентного мислення на

Реалізація *основного етапу (творчого експерименту)* методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації передбачала активну практичну діяльність дітей, спрямовану на експериментування з матеріалами, формами, фактурами та композиційними рішеннями. На цьому етапі діти застосовували знання та навички, отримані на підготовчому етапі, і вільно обирали матеріали, техніки аплікації та способи розташування елементів, що забезпечувало розвиток їхньої творчої самостійності та креативності.

Дітям пропонувалися завдання відкритого типу, що не мали єдиного правильного рішення, наприклад: «Створіть фантастичного героя», «Складіть пейзаж із використанням різних матеріалів», «Зробіть об'ємну тварину з клаптиків паперу та тканини». Завдання були сформульовані так, щоб стимулювати варіативність мислення, розвиток гнучкості та оригінальності, а також спонукати дітей до пошуку власних нестандартних рішень.

Педагог у процесі роботи виконував роль наставника та модератора: спостерігав за дітьми, підтримував їх ініціативу, заохочував експерименти з формою, кольором, фактурою та композицією, ставив відкриті запитання на кшталт «Що станеться, якщо ти зміниш форму?», «Як можна використати цей матеріал по-іншому?», «Які ще елементи можна додати?». Такі питання стимулювали дітей мислити нестандартно, комбінувати різні матеріали та техніки, шукати альтернативні способи виконання завдання.

Використовувалися різні методичні прийоми: вільний вибір матеріалів і технік, творчі обмеження, проблемні завдання, комбінування матеріалів і способів аплікації, а також інтеграція аплікаційної діяльності з іншими видами

діяльності (ігровими, мовленнєвими, природничими). Це дозволяло формувати здатність до трансформації образів, розвивати уяву та асоціативне мислення, сприяти продуктивності й оригінальності рішень, а також стимулювати комунікативні навички через спільну діяльність із однолітками.

Діти сприймали основний етап як гру та можливість самовираження: вони активно експериментували, пробували нові комбінації матеріалів, створювали індивідуальні та групові композиції, раділи власним ідеям і результатам. Педагог підкреслював цінність будь-якого нестандартного рішення та підтримував позитивний емоційний настрій, що сприяло формуванню установки на творчий пошук та готовності до подальших експериментів.

На основному етапі методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації діти активно застосовують знання та навички, отримані на підготовчому етапі, і вільно обирають матеріали, техніки аплікації та способи розташування елементів, що забезпечує розвиток їхньої самостійності, креативності та уміння експериментувати. Завдання цього етапу мають відкритий характер і стимулюють пошук нестандартних рішень. Наприклад, у завданні «Фантастичний герой» діти створюють вигадану істоту або персонажа, використовуючи різні матеріали та комбінуючи кольори, фактури та форми, при цьому педагог заохочує варіативність і експерименти з деталями. У завданні «Місто майбутнього» діти конструюють аплікацію будівель, транспортних засобів і зелених зон із паперу, тканини, фольги та природних матеріалів, комбінуючи об'ємні та плоскі елементи, що стимулює продуктивність і оригінальність мислення. Завдання «Чарівний сад» передбачає створення композиції із квітів, дерев і тварин, де діти поєднують різні матеріали, пробують різні способи кріплення та розташування елементів, модифікують образи під час роботи. У завданні «Незвичайна тварина» діти вигадують фантастичні істоти, поєднуючи реальні та вигадані елементи, експериментують із формою та

фактурою, а педагог ставить відкриті запитання: «Що зміниться, якщо додати інший матеріал?», «Як ще можна змінити форму?» або «Які ще деталі можна додати?», щоб стимулювати гнучкість і трансформації образів. Завдання «Колаж-історія» інтегрує аплікацію з мовленнєвою діяльністю: діти створюють сцену для казки або пригоди, а потім розповідають історію, що розвиває асоціативне мислення та комунікативні навички. Весь процес на основному етапі сприймається дітьми як гра та самовираження, де вони активно експериментують, поєднують матеріали та техніки, створюють індивідуальні та групові композиції, а вихователь підтримує їхню ініціативу, стимулює нестандартні рішення та формує позитивне ставлення до творчого пошуку і експериментування.

Таким чином, реалізація основного етапу забезпечила активну творчу діяльність дітей, сприяла розвитку ключових компонентів дивергентного мислення – гнучкості, оригінальності, продуктивності та здатності до трансформацій – і заклала міцний фундамент для заключного етапу, де відбувається рефлексія та аналіз виконаних аплікацій.

Реалізація *заклучного етапу (рефлексії та обговорення)* методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації передбачала підсумкову організацію творчого процесу та усвідомлення дітьми власної діяльності. На цьому етапі педагог організовував презентацію аплікаційних робіт, надаючи кожній дитині можливість розповісти про свій задум, вибір матеріалів, використані техніки та способи розташування елементів. Діти пояснювали, які рішення вони обрали, які варіанти пробували і що у процесі створення роботи їм здалося найбільш цікавим або оригінальним.

Вихователь створював позитивну та підтримуючу атмосферу, підкреслюючи оригінальні рішення, заохочуючи взаємну похвалу серед дітей і демонструючи цінність будь-якого творчого результату. Педагог ставив відкриті

запитання на кшталт: «Що тобі вдалося найкраще?», «Як можна ще змінити композицію?», «Що б ти зробив інакше наступного разу?», щоб стимулювати критичне мислення та самоаналіз.

На цьому етапі застосовувалися методи рефлексії та обговорення, які формують у дітей уміння оцінювати власну роботу, порівнювати різні способи вирішення завдань, обговорювати альтернативні ідеї та ділитися спостереженнями з однолітками. Це сприяло розвитку самоаналізу, критичного мислення, комунікативних навичок, гнучкості та оригінальності мислення, а також формуванню позитивного ставлення до художньо-продуктивної діяльності.

Таким чином, заключний етап закріплював результати підготовчого та основного етапів, сприяв усвідомленню дітьми власного творчого процесу, стимулював подальші експерименти та закладав основу для системного розвитку дивергентного мислення, самостійності та творчої активності старших дошкільників.

Реалізація методики розвитку дивергентного мислення старших дошкільників дозволяє перейти до оформлення відповідних методичних рекомендацій, чому буде присвячено наступний параграф дослідження.

2.3. Методичні рекомендації вихователям щодо розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації.

Методичні рекомендації для вихователів щодо розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації ґрунтуються на розумінні того, що дивергентне мислення є здатністю дитини генерувати множинні, оригінальні та нестандартні ідеї, гнучко змінювати способи діяльності

й знаходити нові рішення. Старший дошкільний вік є сенситивним періодом для його розвитку, а нетрадиційні техніки аплікації створюють природні умови для творчих пошуків, експериментування та фантазування. Застосування різноманітних матеріалів і технік сприяє активізації уяви, формуванню сміливості у висловленні власних задумів та відходу від шаблонності.

Ефективний розвиток дивергентного мислення можливий за умови створення вихователем психологічно безпечного середовища, де дитина не боїться помилок, а будь-яка ідея вважається цінною.

Важливо забезпечити свободу вибору матеріалів, теми, способу виконання, що стимулює самостійність і прояв індивідуальності. Значну роль відіграють проблемно-творчі завдання, які не мають єдиної правильної відповіді й спонукають до пошуку власних рішень.

Наявність у групі «творчого центру» з різноманітними нетрадиційними матеріалами – фольгою, нитками, крупою, клаптиками тканини, природними елементами, паперовою стружкою, фігурами довільної форми — сприяє розвитку сенсорного досвіду та творчого експериментування.

Нетрадиційні техніки аплікації, такі як аплікація з рваного паперу, аплікація з використанням нетипових матеріалів, колаж, аплікація «від плями», створення зображення з конфеті чи паперової стружки, використання елементів об'ємності, симетричні й відбиткові техніки, дають дітям змогу самостійно моделювати процес і результат роботи. Вони стимулюють гнучкість мислення, оригінальність, здатність змінювати задум у ході діяльності, бачити нові образи у випадкових формах. Ефективними є прийоми «мозкового штурму», коли діти разом придумують різні варіанти використання форми чи матеріалу, «зміни один елемент», який розвиває вміння модифікувати готову конструкцію, а також «матеріал-перевтілення», де вихователь пропонує дітям знайти незвичне застосування знайомим предметам.

Ігрові вправи – «чарівна торбинка» з випадковими матеріалами, «аплікація-естафета» чи робота від незвичного напрямку (наприклад, створення композиції «навпаки») – роблять процес творчості емоційно привабливим і більш вільним.

У процесі роботи вихователь має не лише пропонувати матеріали й техніки, але й підтримувати ініціативу, заохочувати будь-які творчі рішення, ставити відкриті запитання, що стимулюють думку («Як ще можна зробити?», «Що зміниться, якщо...?»).

Оцінювання роботи повинно бути орієнтоване на процес і зусилля, а не на відповідність певному зразку. Рефлексія може проводитися у формі коротких бесід, де діти розповідають, що їм сподобалося, що вони придумали нового, які труднощі виникли та як вони їх подолали. Важливо допомогти кожній дитині усвідомити власні творчі знахідки.

Зміст занять з нетрадиційної аплікації може охоплювати різноманітні теми: створення фантастичних істот із фольги, рибок із рваного паперу, пейзажів з паперової стружки, колажів із природних матеріалів, фантазійних будинків із геометричних форм тощо. Педагогу варто уникати демонстрації готового зразка, натомість показуючи лише спосіб роботи з матеріалом, щоб не обмежувати уяву дітей. Використання музики, казкового сюжету, емоційних передісторій також посилює творчий ефект.

Отже, розвиток дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації є ефективним шляхом формування творчої особистості. Він забезпечує свободу вибору, підтримує самостійність, формує сміливість у вираженні власних ідей та навчає дітей по-новому бачити звичні речі. Вихователь, виступаючи партнером у творчості, створює умови, за яких кожна дитина здатна розкрити свій неповторний творчий потенціал.

Рекомендована структура заняття з використанням нетрадиційних технік аплікації передбачає поетапну організацію діяльності дітей, що забезпечує розвиток їхнього дивергентного мислення, творчості та самостійності. На початку заняття проводиться мотиваційно-емоційний етап, під час якого вихователь створює позитивний настрій та інтерес до діяльності. Це може бути коротка бесіда, загадка, казкова ситуація, візуальний стимул чи музичний супровід, що налаштовує дітей на творчість і пробуджує уяву. Наступним елементом є постановка проблемно-творчого завдання. Вихователь формулює завдання так, щоб воно не мало єдиного правильного розв'язання. Дітям пропонується обрати матеріали, спосіб виконання або тему в межах заданого образу чи сюжету. На цьому етапі важливо підкреслити відкритість завдання та заохотити пошук власних ідей.

Далі проводиться короткий показ прийомів роботи з матеріалом або знайомство з нетрадиційною технікою. Вихователь демонструє лише технічні моменти: як рвати папір, як працювати з фольгою, накладати об'ємні елементи, створювати пляму чи фактуру. Не слід показувати готовий зразок, щоб уникнути копіювання і створити умови для індивідуальної творчості. Після цього починається основна практична діяльність дітей. Вихователь забезпечує вільний доступ до різноманітних матеріалів, стимулює самостійний вибір способів дій, підтримує оригінальні ідеї та надає ненав'язливу допомогу. Під час виконання роботи педагог ставить відкриті запитання, що розширюють мислення дітей («Що ще можна додати?», «Як можна змінити форму?», «Що у тебе вийшло незвично?»), але не оцінює роботу з позиції правильності.

Після завершення практичної частини організовується етап презентації та обговорення робіт. Діти мають можливість розповісти про свій задум, вибір матеріалів, труднощі та рішення. Вихователь підкреслює індивідуальність

кожної роботи, звертає увагу на оригінальні технічні та образні знахідки, не порівнює роботи між собою.

Рефлексія спрямована на усвідомлення власного творчого процесу, що є важливою умовою розвитку дивергентного мислення. Завершується заняття підсумковим етапом, який може містити емоційне оцінювання (словесне або у формі вибору символів-настроїв), коротке узагальнення отриманого досвіду, створення невеликої міні-виставки чи повернення до образу-зав'язки заняття. Така структура забезпечує цілісність педагогічного процесу, сприяє активному включенню дітей у творчість та формує їхню здатність до нестандартного мислення.

Взаємодія вихователя з батьками у питанні розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації є важливим аспектом комплексного підходу до творчого розвитку дитини. Насамперед батькам необхідно пояснити мету та значення занять, підкресливши, що нетрадиційна аплікація спрямована не лише на розвиток художніх навичок, а й на стимулювання уяви, креативності, гнучкості мислення та здатності до самостійного пошуку рішень, при цьому важливіший процес, ніж кінцевий результат. Вихователь може організовувати демонстрацію робіт дітей або фотографій процесу, проводити невеликі виставки у групі або онлайн, щоб батьки бачили не лише готові аплікації, а й різноманітність ідей та експериментів, які виконують діти під час занять.

Важливо консультувати батьків щодо підтримки творчості вдома: рекомендувати створення «творчого куточка» з різними матеріалами, заохочення експериментування без критики результатів, ставлення відкритих питань на кшталт «Що ти ще можеш придумати?» або «Як можна використати цей матеріал по-іншому?», а також спільне вигадкування сюжетів для аплікацій або коротких тематичних ігор. Ефективним засобом є участь батьків у спільних творчих

проектах, таких як «Аплікація з родиною», що дозволяє дитині відчувати підтримку та цінування її ідей. Регулярна зворотна інформація про успіхи дитини, зокрема про оригінальні рішення, нестандартні підходи та самостійність, допомагає батькам краще розуміти прогрес та стимулює подальший розвиток.

Вихователь може також надавати матеріали та прості інструкції для домашньої творчості, щоб дитина мала змогу продовжувати експериментувати вдома, використовуючи підручні матеріали. Особлива увага приділяється формуванню позитивного ставлення батьків до помилок дитини, пояснюючи, що незвичний або нестандартний результат є ознакою розвитку дивергентного мислення і не потребує виправлення чи критики. Активна комунікація, залучення батьків до творчого процесу та надання практичних порад створюють умови для посилення ефекту занять у дошкільному закладі та підтримують розвиток креативного мислення дитини вдома.

Узагальнимо подані результати у вигляді таблиці (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Методичні рекомендації вихователям

Рівень	Основна Мета Корекції	Рекомендовані Методи та Вправи	Очікуваний Результат (Вплив на Критерії ДМ)
ІІІ. Низький (45%)	Подолання функціональної фіксованості та	1. Спільний Мозковий Штурм: Групове генерування ідей у присутності	Збільшення швидкості (кількості ідей) та перші спроби

Рівень	Основна Мета Корекції	Рекомендовані Методи та Вправи	Очікуваний Результат (Вплив на Критерії ДМ)
	стимуляція Швидкості.	вихователя ("Назвіть все, що червоне"). 2. "Що це може бути?": Демонстрація простої фігури чи предмета, вихователь сам дає 3–5 варіантів, щоб показати приклад Гнучкості. 3. Гра "Допоможи Зайчику": Пошук багатьох шляхів вирішення простої проблеми (як перестрибнути через калюжу?).	прояву гнучкості (перехід до 2-3 категорій).

Рівень	Основна Мета Корекції	Рекомендовані Методи та Вправи	Очікуваний Результат (Вплив на Критерії ДМ)
II. Середній (38%)	Розвиток Гнучкості та підвищення Оригінальності.	1. "Зміна Функції": Завдання, що вимагають свідомої зміни функції (наприклад, використати ложку не для їжі). 2. "Якби...": Створення коротких фантастичних історій з незвичним початком ("Якби дерева вміли літати..."). 3. "Недоречна Деталь": Домалювати до малюнка об'єкт, який там не повинен бути, і пояснити, навіщо.	Покращення гнучкості (збільшення категорій); Стимуляція оригінальності (нетипові рішення); Помітне зростання розробленості (деталі).

Рівень	Основна Мета Корекції	Рекомендовані Методи та Вправи	Очікуваний Результат (Вплив на Критерії ДМ)
I. Високий (17%)	Стимулювання до максимальної Розробленості та поглиблення Оригінальності.	1. "Винахідники": Розробка і вдосконалення власного проекту (наприклад, "Машина для приготування мрії"). 2. "Критичне Оцінювання": Запропонувати дитині оцінити чужу ідею та знайти 10 способів її покращити (глибока Розробленість). 3. Робота з Аналогіями: Знайти спільне між абсолютно різними предметами	Максимальна розробленість (деталізація); Підвищення оригінальності через створення складних метафоричних зв'язків.

Рівень	Основна Мета Корекції	Рекомендовані Методи та Вправи	Очікуваний Результат (Вплив на Критерії ДМ)
		(наприклад, книга та годинник).	

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що застосування нетрадиційних технік аплікації у старшому дошкільному віці є ефективним засобом розвитку дивергентного мислення, креативності та самостійності дитини. Для досягнення позитивного результату необхідно створювати психологічно безпечне, матеріально різноманітне та стимулююче середовище, пропонувати проблемно-творчі завдання, заохочувати експерименти та нестандартні рішення, а також приділяти увагу процесу, а не лише результату. Взаємодія з батьками є важливою складовою цього процесу: через інформування, демонстрацію робіт, консультації та спільні творчі проєкти вихователі формують умови для підтримки і розвитку творчого мислення дитини вдома. Комплексне впровадження цих рекомендацій сприяє формуванню у старших дошкільників умінь мислити гнучко, генерувати оригінальні ідеї та впевнено реалізовувати свої творчі задуми.

Висновки до другого розділу.

У цьому розділі було теоретично обґрунтовано та практично впроваджено методику, спрямовану на розвиток дивергентного мислення старших

дошкільників засобами нетрадиційної аплікації. Дослідження виявило, що дивергентне мислення, яке є ключовою здатністю до нестандартності та гнучкості мислення, нерозривно пов'язане з пізнавальним інтересом, увагою, пам'яттю та творчою уявою. Діагностика, проведена на основі розроблених критеріїв (когнітивно-операційний, емоційно-почуттєвий та творчодіяльнісний), засвідчила, що більшість дітей (44,45% – середній рівень, 33,33% – низький рівень) мають недостатньо розвинене дивергентне мислення. Зокрема, у них виявлено ригідність мислення, пасивність та низьку продуктивність образів. Ці результати підтвердили необхідність цілеспрямованого втручання.

Для корекції ситуації була розроблена та реалізована поетапна методика (підготовчий, основний, заключний етапи), ключовою особливістю якої стало використання нетрадиційної аплікації (колаж, рваний папір, аплікація «від плями» тощо) та нестандартних матеріалів (фольга, крупи, тканина, природні елементи). Методика передбачає не лише навчання технічним прийомам, а й створення проблемно-творчих ситуацій відкритого типу, де дитина має право на вільний вибір, експериментування та пошук власних, унікальних рішень. Роль вихователя трансформувалася на роль партнера, який стимулює дивергентність за допомогою відкритих запитань, заохочує ініціативу та підтримує процес, а не лише кінцевий результат. Важливою складовою успіху стало залучення батьків, яких інформували про мету занять і закликали підтримувати творчість дитини вдома, пояснюючи, що незвичний результат є ознакою розвитку креативності, а не помилкою. Узагальнюючи, впровадження цієї методики довело, що нетрадиційна аплікація є високоефективним засобом розвитку дивергентного мислення, креативності та самостійності старших дошкільників за умови створення психологічно безпечного та стимулюючого середовища.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було досягнуто поставленої мети – теоретично обґрунтовано та упроваджено методику розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації, а також вирішено всі визначені завдання.

Проаналізовано проблему розвитку дивергентного мислення старших дошкільників у науковій літературі. Аналіз наукових джерел засвідчив, що дивергентне мислення є ключовою складовою творчого потенціалу особистості і характеризується здатністю до продукування різноманітних, гнучких та оригінальних варіантів рішень. Визначено, що основними його компонентами є гнучкість, оригінальність, продуктивність та здатність до трансформацій. Старший дошкільний вік визнано сенситивним періодом для його інтенсивного розвитку, оскільки вікові особливості створюють сприятливі умови для творчого пошуку та експериментування. Водночас, було виявлено, що розвиток дивергентного мислення часто гальмується через переважання репродуктивних методів навчання та орієнтацію на єдиний «правильний» зразок.

Схарактеризовано педагогічний потенціал нетрадиційної аплікації у розвитку дивергентного мислення старших дошкільників. Встановлено, що нетрадиційна аплікація має високий педагогічний потенціал, оскільки вона, на відміну від традиційних форм, передбачає свободу вибору, відсутність жорсткого зразка та відкритість творчого процесу. Використання нетипових матеріалів (фольга, крупи, тканина, природні елементи) та технік (колаж, рваний папір) стимулює уяву, сенсорний досвід, варіативність мислення та творчу самостійність дітей. Це робить аплікаційну діяльність оптимальним середовищем для формування гнучкості, оригінальності та продуктивності мислення

Проведений експеримент із діагностики дивергентного мислення у групі з 30 дітей старшого дошкільного віку, заснований на оцінці чотирьох ключових критеріїв – швидкості, гнучкості, оригінальності та розробленості – виявив значну диспропорцію у розвитку творчих мисленнєвих навичок. Аналіз якісних і кількісних даних, отриманих за допомогою адаптованих ігрових методик (зокрема, «Незавершені Фігури» та «Нестандартне Використання Предметів»), показав, що найбільша частка групи (45%, або 14 дітей) має низький рівень розвитку дивергентного мислення, що проявляється у мисленнєвій інертності, функціональній фіксованості та шаблонності відповідей.

Значна група дітей (38%, або 11 осіб) знаходиться на середньому рівні, демонструючи достатню швидкість, але помірну гнучкість і схильність до типових рішень. Лише 17% (5 дітей) досягли високого рівня, виявляючи унікальність та високу деталізацію ідей. Отриманий розподіл вказує на те, що розвиток креативності у групі відбувався стихійно, а не внаслідок цілеспрямованого педагогічного впливу, і наголошує на необхідності негайного впровадження диференційованих методичних рекомендацій, спрямованих на подолання стереотипів мислення у найбільших групах Низького та Середнього рівнів.

Теоретично обґрунтовано та упроваджено методику розвитку дивергентного мислення старших дошкільників засобами нетрадиційної аплікації. Була теоретично обґрунтована та упроваджена триетапна методика (підготовчий, основний, заключний). Її реалізація ґрунтувалася на застосуванні проблемно-творчих завдань відкритого типу, що не мали єдиного правильного рішення, стимулюванні вільного вибору матеріалів та технік, а також виконанні педагогом ролі партнера та модератора творчого процесу. Системне використання нетрадиційної аплікації та спеціальних методичних прийомів

забезпечило активний творчий пошук і сприяло системному розвитку ключових компонентів дивергентного мислення.

Розроблено методичні рекомендації вихователям щодо розвитку дивергентного мислення старших дошкільників. Розроблені рекомендації охоплюють оптимальну структуру заняття (мотиваційно-емоційний етап, постановка проблемно-творчого завдання, творчий пошук, рефлексія) , наголошують на важливості підтримуючої атмосфери, прийняття нестандартних рішень та заохочення експериментування. Окремо виділено важливість взаємодії з батьками, спрямованої на пояснення значення *процесу*, а не лише *результату*, та підтримку креативної активності дитини вдома

Таким чином, гіпотеза дослідження знайшла своє підтвердження: упровадження спеціально розробленої методики, що ґрунтується на поетапному використанні нетрадиційної аплікації, значно підвищує ефективність процесу розвитку дивергентного мислення, креативності та творчості старших дошкільників.

Перспективи подальших розвідок убачаємо у дослідженні проблеми готовності майбутніх вихователів до розвитку дивергентного мислення старших дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук О. В. Методи діагностичного дослідження розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Young Scientist*. 2017. № 1(41). С. 219-224.
2. Андрющенко Т. Психолого-педагогічні умови креативного розвитку дошкільників на засадах диференційованого підходу. *Диференціація при здійсненні креативного розвитку дошкільників: досвід, проблеми, перспективи* : матеріали обласної науково-практичної Інтернет-конференції. Черкаси, 2010. С. 5-7.
3. Антонішина В. Структурний аналіз креативності дітей старшого дошкільного віку. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. 2012. Т. 188. Вип. 176. С. 11–15.
4. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. – С. 14–41.
5. Архіпова С., Кушнірик Н. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*. 2016. С. 41–48.
6. Бадер С., Каз К. Проблема розвитку креативного мислення старших дошкільників у психолого-педагогічній літературі. *Проблемы современного педагогического образования*. 2015. № 48(3). С. 37-43.
7. Бевз Н. Розвиваємо креативність дошкільників. *Диференціація при здійсненні креативного розвитку дошкільників: досвід, проблеми, перспективи* : матеріали обласної науково-практичної Інтернет-конференції. Черкаси, 2010. С. 7-10.

8. Біла І. М. Експериментування – джерело творчості дошкільників. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2008. Т. 10. Ч. 4. С. 39–47.
9. Біла І. М. Конструювання як засіб розвитку творчості дошкільнят. *Дошкільнє виховання*. 2010. № 5. С. 10–13.
10. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К. : Фенікс, 2014. 137 с.
11. Біла І. М. Психолого-педагогічна модель технології розвитку творчого мислення. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. К: Видавництво «Фенікс»*. 2019. Т. XII. Психологія творчості. Вип. 26. С. 34–45.
12. Боярінова Т. Нетрадиційні техніки малювання у розвитку креативності дошкільників. Інформаційний, науково-методичний журнал «Освіта Сумщини». 2024. № 4 (64). С.40-43.
13. Верещагіна Т. Нетрадиційні техніки малювання – стимул для творчості. Кременчук, 2022. 76 с.
14. Костюк Г.С. – особистість, вчений, громадянин / за ред. акад. С.Д. Максименка ; упоряд. канд. психол. наук В.В. Андрієвська. К.: Ніка-Центр, 2010. 216 с.
15. Гаврилюк Т. Нетрадиційні техніки малювання та їх вплив на художньо-естетичний розвиток дошкільників. Сквиря, 2008. 88 с.
16. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2019. № 12(179). С. 95-100.
17. Грицюк І., Денис Н. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості*. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. Вип. 14. С. 92–98.

18. Грузинська І.М. Психологічні умови розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку: ареш. дис. канд. психол. наук, 19.00.07 – педагогічна і вікова психологія. К., 2019. 20 с.
19. Дабіжа Л. Нетрадиційне малювання як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції викладачів і студентів: Серія «Мистецтво»*. 2018. С. 66-70.
20. Демчик М. Нетрадиційні техніки. *Палітра педагога*. 2001. №3. С. 14-18.
21. Дерев'янюк С. Психологія дитячої творчості : навчально-методичні рекомендації. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2020. 76 с.
22. Дихта-Кірфф В. Формування у старших дошкільників креативності в центрах розвитку дитини : автореш. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2018. 23 с.
23. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: «Академвидав», 2004. 352 с.
24. Дідуря Л. Креативність як творчий потенціал особистості дошкільника. *Диференціація при здійсненні креативного розвитку дошкільників: досвід, проблеми, перспективи* : матеріали обласної науково-практичної Інтернет-конференції. Черкаси, 2010. С. 32-37.
25. Дьоміна О. Особливості розвитку дитячої обдарованості в процесі оволодіння нетрадиційними техніками образотворчої діяльності. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 163-168.
26. Заєць О. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами нетрадиційних технік малювання. *Наукові пошуки ХХІ століття:*

молодіжний вимір : матеріали III Міжнародної дистанційної науково-практичної конференції. Київ, 2015. С. 107-112.

27. Ільченко І. С. Арт-терапія : навчальний посібник для студентів. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві». 2013. 150 с.

28. Іщенко Л. Педагогічні умови розвитку креативності старших дошкільників. 2018. С. 165–175.

29. Канеман Д. Мислення швидке і повільне. К.: Наш формат, 2017. 480 с.

30. Карпенко Д. Застосування нетрадиційних технік малювання в процесі формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 62-66.

31. Керечанин Дж. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2017. Вип. 2. С. 44-58.

32. Когут Н. Чарівний малюнок : методичні рекомендації. Луцьк, 2022. 64 с.

33. Кононко О. Запорука особистісного зростання дошкільника. *Дошкільне виховання*. 1999. № 10. С. 3-6

34. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). К. : Стилос, 2000. 336 с.

35. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К., 1989. 608 с.

36. Кульчицька О.І. Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку. *Обдарована дитина*. 1999. № 1. С. 2-6.

37. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Короленка. Серія : Педагогічні науки*. Полтава, 2016. Вип. 3 (50). С. 215–219.
38. Лозинська С., Фалько В. Теоретичні основи дослідження розвитку креативності у дошкільників як особистісної здатності до творчості. *Молодий вчений*. 2018. № 8. С. 162-165.
39. Максимова О. Нетрадиційні техніки образотворчого мистецтва в роботі з дітьми дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2025. № 1(50). С. 182–185.
40. Маршицька В., Орлова Г. Теоретичні основи формування креативності у дітей старшого дошкільного віку. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2015. Вип. 19(1). С. 363-372.
41. Микуліна А. Розвиток творчості у дошкільників в процесі малювання нетрадиційними техніками. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. 2018. Вип. 2 (25). С. 134-138.
42. Микуліна А. К. Аплікація з різних матеріалів як засіб розвитку творчих здібностей. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. 2024. Вип. 1(36). С.136-145.
43. Мироненко І., Врадій К. Нетрадиційні техніки малювання як шлях розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С. 2021. С. 104-107.
44. Михайлова Л.М., Шульга Л.М. Технологія розвитку творчих здібностей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 483–486.

45. Міщиха Л. П. Творче мислення особистості: Психологічний дискурс. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип.3. Т.1. 2018. С. 79-83
46. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. Обдарована дитина. —1998. №1. С 3-5; №2. С. 2-6; №3. С. 2-5.
47. Нетрадиційні техніки малювання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник / Т. В. Журавко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Візаві, 2020. 125 с.
48. Орлова Г. До проблеми формування креативності у дітей старшого дошкільного віку. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 рік / [За ред. О.В. Сухомлинської, І.Д. Бега, Г.П. Пустовіта, О.В. Мельника ; літ. ред. І.П. Білоцерківець]. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. Вип. 4. С. 112.
49. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. К. : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
50. Пазиненко С. Розвиток творчих здібностей. Нетрадиційні заняття з художньої праці в старшій групі. Х. : «Основа», 2007. 112 с.
51. Педик С. Вплив нетрадиційних методів малювання на розвиток дітей з ООП: методичний посібник. Полтава, 2022. 80 с.
52. Піроженко Т. О. Психічний розвиток дитини дошкільного віку: досвід роботи сучасного дошкільного навчального закладу. Запоріжжя: МПС ЛТД, 2003. 168 с.

53. Позняк Т. Розвиток творчих здібностей дитини. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2014. Вип. 125. С. 153-158.
54. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8.
55. Половіна О., Гулак С. Формування естетичних емоцій дітей дошкільного віку в процесі занять з малювання (на матеріалі нетрадиційних технік). Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 7. 240 с.. С. 117-120
56. Присяжнюк Ж. Методи і прийоми розвитку креативності дітей дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 3(43). С. 101-103.
57. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами арт-освітніх технік образотворення : методичний посібник / укл. Л. Міщенко; за ред. І. Удовиченко. Суми. Ніко, 2021. 50 с.
58. Романовська Д. Методи та прийоми стимулювання творчої активності учнів. *Психолог*. 2006. №11. С. 13-15.
59. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2006. 360 с.
60. Функціонування творчого мислення в інформаційно- віртуальному просторі суб'єкта: монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.]; за ред. В. О. Моляко. Київ – Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 194 с.
61. Фурманюк С. Використання традиційних і нетрадиційних технік у зображувальній діяльності дітей. *Підготовка фахівців у контексті становлення нової української школи: збірник наукових праць*. 2018. С. 173-175.

62. Цветкова Г., Войтюк І. Розвиток мислення дітей старшого дошкільного віку засобами нетрадиційної зображувальної діяльності. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023. №2 (104).
63. Чепур О. Креативний розвиток дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2011. Вип. 23. С. 202-204.
64. Чепур О. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Психолог дошкілля*. 2016. № 2. С. 10–16.
65. Шандрук С. Творчість як употужнення здібностей особистості. *Психологія*. 2015. № 3. С. 86–91.
66. Шелестова Л. В. Методи діагностики креативності дошкільників у сучасному дошкільному навчальному закладі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 11 (30). С. 38-43.
67. Guilford J. P. *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill, 1967. 538 p.
68. Kuzmenko V., & Karabaeva I. Creative imagination as a component of senior preschool children's psychological readiness for learning in the new Ukrainian school. *Psychological journal*, 2021. 7(4), 88–98.
69. Tarabasova, L., Khomych, O., & Klimova, L. Creativity of a preschooler. Theoretical and methodological research. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Philosophy, Pedagogy*, 2023. 1(1). 88-92.
70. Torrance E. P. *Torrance test of creative norms: Technical manual*. Princeton. NY. Personnel Press, 1966
71. Weiss, S., & Wilhelm, O. (2022). Is Flexibility More than Fluency and Originality? *Journal of Intelligence*. 2022. 10(4). 96.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика "Доліпи аплікацію"

Спрямована на виявлення рівня розвитку мислення і уяву, здатності створювати оригінальні образи.

Під час обстеження пропонується будь-який із комплектів, інший може бути використаний під час повторного обстеження.

Інструкція: "Доліпи елемент чарівної аплікації. Чарівні вони тому, що кожен малюнок можна доліпити так, щоб вийшла аплікація, яку ти захочеш приміняючи при цьому нетрадиційні матеріали".

Для оцінки рівня виконання завдання для кожної дитини підраховується кількість зроблених елементів аплікації при цьому використовуючи нетрадиційні матеріали для їх виконання, які не повторюються. Однаковими вважаються елементи аплікації, в яких фігура перетворюється в один і той самий елемент. Наприклад, перетворення і квадрата, і трикутника в екран телевізора є повторенням, і обидва ці аплікації не зараховуються.

Потім порівнюють аплікації, створені кожною дитиною на основі однієї й тієї ж фігурки. Якщо двоє дітей перетворюють, наприклад, квадрат на екран телевізора, то цю аплікацію не зараховується жодному з них.

Підраховується кількість аплікацій, які не повторюються у самої дитини та ні в кого з дітей групи. Краще порівнювати результати 10-18 дітей.

Поряд з кількісною обробкою результатів можлива якісна характеристика рівнів виконання завдання.

При низькому рівні діти фактично не розуміють завдання, вони або ліплять поряд із заданою фігурою щось своє, або дають безпредметну аплікацію ("такий візерунок"), іноді діти (для одної - двох фігур) можуть створити

предметний схематичну аплікацію з використанням заданої фігурки. У цьому випадку малюнки, як правило, примітивні, шаблонні схеми.

При середньому рівні діти в аплікації більшість фігур, але всі аплікації схематичні, без деталей. Завжди є аплікації, які повторюються самою дитиною або іншими дітьми групи.

При високому рівні діти дають схематичні, іноді деталізовані, але, як правило, оригінальні малюнки, які не повторюються самою дитиною чи іншими дітьми групи

Методика «Твір казки»

Дітям пропонується скласти казку на задану тему. Оцінюється продуктивність, оригінальність і варіативність (описується 5-бальна система оцінки). Специфіка використання слова як засобу уяви і мислення полягає, в основному, в особливостях структури семантичних полів, які починають складатися у дітей старшої групи. При цьому для характеристики рівня розвитку творчого мислення не є суттєвим сам тип такої структури (переважне використання слова в його категоріальній функції). Набагато важливіше можливість переходу від однієї структури до іншої (зміна контекстів, в яких використовується задане слово) і широта кожного такого контексту. З дітьми проводяться повчальні заняття, направлені на формування специфічних особливостей використання слова: уміння широко використовувати контекст слова і гнучко переходити від одного контексту до іншого.

Методика "Скульптура"

Дитині пропонується набір пластиліну і завдання: за 5 хв. змайструвати яку-небудь саморобку, виліпити її з пластиліну на.

Фантазія дитини оцінюється від 0 до 10 балів.

0-1 бал ставиться дитині в тому випадку, якщо за відведений на виконання завдання час (5 хв.) вона так і не змогла нічого придумати і зробити руками.

2-3 бала дитина отримує тоді, коли вона придумала і виліпила з пластиліну щось дуже просте, наприклад кулька, кубик, паличку, кільце і т.п.

4-5 балів дитина заробляє в тому випадку, якщо вона зробила порівняно просту саморобку, в якій є невелика кількість звичайних деталей, не більше двох-трьох.

6-7 балів дитині ставиться в тому випадку, якщо вона придумала щось незвичайне, але разом з тим не відмінне багатством фантазії.

8-9 балів дитина отримує тоді, коли придумана нею річ досить оригінальна, але детально не пророблена.

10 балів цьому завданням дитина може отримати лише в тому випадку, якщо придумана нею річ вельми оригінальна, детально опрацьована і відрізняється хорошим художнім смаком.

Коментарі до методики психодіагностики мислення.

Способи оцінювання розвиненості мислення дитини старшого дошкільного віку через її розповіді, малюнки, вироби вибрані не випадково. Даний вибір відповідає трьом основним видам мислення, наявними у дитини цього віку: наочно-дієвого, наочно-образному і словесно-логічному. Фантазія дитини найбільш повно проявляється якраз у відповідних видах творчої діяльності.

Висновки про рівень розвитку творчого мислення.

Оцінка в 10 балів свідчить про наявність у дитини задатків до того виду діяльності, для якого характерний розвиток відповідного виду мислення . Така дитина, безумовно, готова до навчання в школі.

Оцінка, яка перебуває в межах від 8 до 9 балів, говорить про те, що дитина достатньо готова до навчання в школі.

Оцінка в інтервалі від 6 до 7 балів є ознакою того, що в цілому дана дитина задовільно підготовлена до навчання в школі.

Оцінка в 4-5 балів говорить про те, що готовність дитини до навчання в школі є недостатньою.

Оцінка, яка дорівнює 3 і менше балам, найчастіше виступає як ознака невідповідності дитини до навчання в початковій школі.

Ігри на розвиток творчої уяви

Гра «Гномик» (6-7) років

Мета: розвиток уяви.

Інструкція: «Уявіть собі, що в кімнаті на люстрі сидить гномик.

Розкажіть, що він бачить звідти».

Важливо допомогти дітям зробити опис кімнати з незвичної для них просторової точки бачення. Потрібно, щоб діти уявили недоступні місця для їхніх очей (наприклад, верх шафи).

Гра «Зобрази в русі» (6-7) років

Мета: розвиток уяви. Завдання розміщені в порядку зростання складності.

Інструкція: «Уяви, що ти перетворився в тигра, який пробирається в джунглях: робота; орла, що летить над скелями; королеву Франції; киплячу каструлю; авторучку, в якій закінчилося чорнило».

Гра «Друге життя» (6-7) років

Мета: розвиток уяви.

Потрібно придумати друге життя непотрібним на перший погляд речам: великі коробки, порожні пластикові пляшки, використані фломастери, замальовані альбоми.

Гра «Чарівна паличка» (5-7) років

Мета: розвиток уяви.

Інструкція: «Що б ви зробили, якби у вас були такі палички? - Паличка – виручалочка; — Паличка – всезменшувалочка; — Паличка – всезбільшувалочка; — Паличка – просто чарівна».

Гра «Хочу навчитися» (5-6) років

Мета: розвиток уяви, мислення, зв'язаного мовлення.

Інструкція: «Вчитися, ніколи ні в кого не пізно. Чого б ми хотіли навчитись у ведмедя, лисиці, білочки, сонечка?».

Гра «Перетворення» (5-7) років

Мета: розвиток уяви, самовизначення за допомогою метафоричних засобів.

Усі сідають у коло. Ведучий пропонує закінчити речення.

Якби я був книжкою, то я був би... (віршем, малюнком)

Якби я був явищем природи, я був би...

Якби я був дорослим, то я був би....

Якби я був найрозумнішим, я став би....

Гра «Крісло мрійника»(4,5 років)

Мета: розвиток уяви

Гравці сидять у колі. Посередині стоїть «крісло мрійника», в яке по черзі сідає кожний гравець та із закритими очима продовжує речення :

Я мрію про таке диво...

Ставши татом, я...

Якби я став м'ячиком, я ...

Якби я був президентом, я ...

Якби мені дозволили самостійно...

Якби я стала мамою, а моя мама — моєю донею ...

Якби я був моїм другом Андрієм ...

Якби я був горобчиком ...

Я люблю..

Чим більше розвинена фантазія в дитини, тим більше вона пропонує цікавих та оригінальних варіантів.

Гра «Уяви собі» (4-5 років)

Мета: розвиток уяви.

Інструкція: «Уяви собі, якби ожили твої іграшки: ведмедик, машинка, лялька... Що б вони тобі сказали?»

Гра «Реклама»(4-6 років)

Мета: розвиток уяви, творчого мислення, самосвідомості.

1. Придумайте, що ви вмієте робити краще за все і чого ви можете навчити інших.
2. Придумайте свою фірму і дайте оголошення в газету. Наприклад:
Навчаю їзди на велосипеді. Будую будинки з кубиків. Маю одяг для ляльок.
3. Придумайте рекламу : — своїй групі в дитячому садку, — будь-якому предмету, що знаходиться в цій кімнаті.
4. Коза і семеро козенят відкрили свою сімейну справу — кафе « У нашої мами». Допоможіть їм. Намалюйте, як кафе повинно виглядати зовні.
Опишіть, як воно виглядає всередині (меблі, колір, прикраси).
Придумайте, чим будуть пригощати козенята своїх гостей. Як господарі повинні зустрічати гостей, хто завітає в гості?

Гра «Сонячні тваринки».

Розкладіть перед дитиною зображення тварин та попросіть уявити, що сонечко перетворило цих тваринок на сонячних. Запропонуйте дитині відповісти на запитання: Чим харчується сонячна тваринка? Де вона живе? З ким товаришує? Що більш за все любить робити? Чи можна її приручити? та подібні. Потім можна попросити дитину намалювати сонячну тварину чи зробити цілу виставку «Наші сонячні друзі».

Ігрова методика «Де чие місце?» Кравцова О.Є.

Пропонована ігрова методика для дітей 4–6 років є засобом її розвитку.

Стимульний матеріал. Для проведення цієї методики-гри підійде будь-яка сюжетна картинка, правда, з деякими особливостями. Ось приклад такої картинки

Ігрове завдання. Дорослий просить дитину уважно розглянути малюнок і поставити кружечки в "незвичайні" місця, а потім пояснити, чому вони там опинилися.

Модифікована методика за Орлановою Г. Т. «Склади казку».

Мета: формування розвитку творчої уяви (вербальна основа), визначення оригінальності, вільність мислення та відхід від шаблонів мислення; визначення характеру взаємозв'язку мовленнєво - творчої та образотворчої діяльності, охарактеризувати складені дітьми розповіді за власними малюнками.

Завдання: скласти казку на основі серії картинок(початок казки або кінець). Намалювати за бажанням малюнки до продовження казки.

Хід проведення: Дітям дають завдання придумати казку на основі опорної картинки - це може бути початок казки, середина чи кінець казки. Кожній дитині пропонувала придумати казку і намалювати до неї одну картинку. На основі серії картинок скласти казку.

Моделювання казкових сюжетів – творчих вправ за методикою Дж. Радарі.

Мета: творчі вправи з казками сприяють розвитку фантазії, уяви, творчого мислення, зв'язного мовлення, здатність генерувати нові ідеї. За Дж. Родарі ми пропонуємо такі методи роботи з казкою:

перекручування казки; перевернення казки; придумування «нового героя казки»; створення «вінегрету» («салату») із казок; «біном фантазія».

Пропонуємо їх тлумачення:

1. Колаж із казок (можна із ілюстраціями, а можна і без) – переплутування ситуацій, співіснування героїв із різних казок.

2. Рятівні ситуації у небезпечних для героїв ситуаціях – знаходження виходу для улюблених героїв (наприклад, лисичка не з'їла Колобка, адже раптово чхнула, а Колобок тим часом вискочив і покотився далі)

3. Зміна ситуацій у знайомих казках – схожий метод із попереднім, але йдеться не про порятунок героїв, а просто про зміну сюжету на розсуд дитини (наприклад: казка «Вовк і семеро козенят» — вовку заважає ведмідь, який кличе його на свій день народження; казка «Гуси-лебеді» — на шляху дівчинки зустрічається вовк; казка «Про рибалку та рибку» — рибка виявила бажання сама зустрітися з бабою і т. ін.).

4. Казки по-новому – метод, що допоможе поглянути на знайомі речі інакше (наприклад: «Попелюшка» — дівчинка лінива і зла; «Червона Шапочка» — добрий вовк; «Котигорошок» — лінивий Котигорошко)

5. Кольорові казки - «Казки про чарівні казки». Особливо доцільно під час вивчення кольорів (наприклад, кожна фарба мешкає у своєму чарівному палаці, гостюють одна в одній, зрештою утворюються нові відтінки, а іноді — зовсім несподівані кольори. Фантазуючи, слід дотримуватися правила: в палаці кожної фарби все має бути забарвлене лише у її колір)

6. Серіал у казці – створення нових сюжетів до улюблених казок, із найулюбленішими героями (наприклад, казка «Колобок»: 1-ша серія —

традиційна казка; 2-га — як урятувати Колобка; 3-тя — Колобок потрапляє до кольорових країн і змінюється; 4-та — у Колобка з'являється ніс Буратіно; 5-та — у Колобка є подружка; 6-та — моя казка про Колобка)

7. Із казки — в задачку! — на основі знайомих казок створюються цікаві задачки з математичним, логічним змістом (наприклад, за казками «Вовк і семеро козенят», «Три ведмеді», «Колобок», «Рукавичка» та ін.)

8. Казка — від задачки — модель початку казки — зміст веселої, цікавої дітям задачки (наприклад, задачка:

Борсучиха-бабуся напекла «смаколиків»,

Пригостила п'ять внучат, дуже гарних борсучат.

Два онучка не наїлись, з ревом блюдцями гримлять.

Порахуйте-но швиденько.

Скільки борсучат чекають добавки та мовчать?

Початок казки: вирішили борсучата втекти від бабусі й шукати щастя в світі...)

9. Казка — від лічилочки — після розучування, неодноразового використання під час рухливих ігор. Пропонуємо дітям загадковий початок нової казки, що йде від змісту лічилки. (Наприклад:

Котилось яблучко повз сад,

Повз сад, повз тину,

Хто підніме, той і вийде..

Але яблучко було не простим, а чарівним: воно змінювало характери героїв казок. Першим йому назустріч трапився...)

10. Гороскоп і казка — використовують під час ознайомлення дітей зі знаками Зодіаку, визначення залежності особливостей характеру особи від знака, під яким вона з'явилася на світ. Щоб дітям було доступніше, переносимо дані на

персонажів казок (наприклад: Колобок із однойменної казки. Уявімо, що Колобок за знаком Зодіаку — Лев і вирішив поводитися відповідно до цього знаку.

Характерні особливості Лева (можливі зміни в поведінці Колобка)

Не любить, щоб великі звірі на його шляху траплялись.

Він не просить ані Вовчика, ані Зайчика, а дуже сильно галасує, що всі звірі одразу йому поступаються.

Іноді занадто лінивий.

Набридло Колобку котитися по доріжці. Він ліг під кущиком і заснув, прокинувся і вирішив жити на цій галявинці.

Він розумний, любить володарювати.

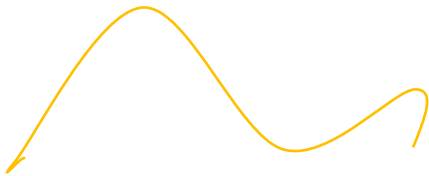
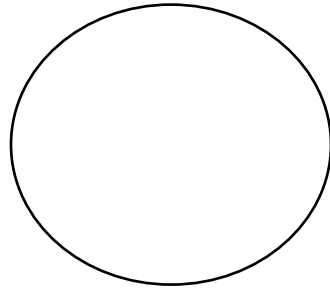
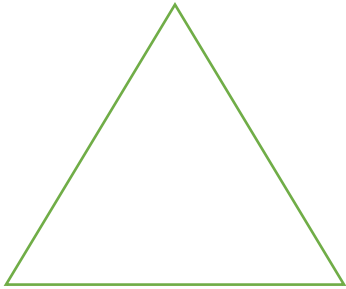
На цій галявинці Колобок став царем усіх маленьких тваринок та комашок.

Любить тринькати гроші, але не любить їх заробляти.

Одного разу на галявинку прибів Зайчик і в лапках у нього був долар...

Повідомити дітям, що герої казки з якихось причин заховалися (просто граються, або їх зачаклували—). Ускладнення. У разі зміни місцями героїв чи інших знаків — змінюється сюжет казки.

11. Моделювання казок (за схемами-моделями, за знаками, за геометричними фігурами), наприклад:

Пам'ятка для вихователів

Розділ	Рекомендації
1. Творче середовище	• Забезпеч простір для вільного вибору матеріалів. • Використовуй нетрадиційні техніки: аплікація з серветок, тканини, круп, рваного паперу, об'ємна аплікація тощо. • Заохочуй поєднання різних технік. • «Що ще можна зробити з цим матеріалом?»• «Як можна зобразити це інакше?»• «Що можна додати або змінити?»
3. Експериментування	• Не вимагай копіювання зразка. • Дозволяй помилятися та переробляти. • Підтримуй нестандартні рішення. • Завдання «створи незвичайний предмет». • Проблемні ситуації: використання лише певних форм чи матеріалів. • Трансформації: «перетвори пляму в щось нове».
4. Проблемні та творчі завдання	
5. Підтримка індивідуальності	• Підкреслюй унікальність кожної роботи. • Уникай оцінок «правильно/неправильно». • Хвали за оригінальність та сміливість.
6. Колективні проєкти	• Спільні панно, колажі, сюжетні композиції. • Розвиток гнучкості мислення та вміння комбінувати.
7. Рефлексія після роботи	• Обговоріть, що було цікавим. • Які варіанти діти придумали? • Що змінили або додали? • Які нові способи використання матеріалів знайшли?

Розділ	Рекомендації
8. Сенсорні матеріали	• Крупи, макарони. • Тканини, стрічки, мереживо. • Фольга, поролон, м'ятий або рваний папір.
9. Позитивний емоційний фон	• Творчість має приносити радість. • Не порівнюй роботи дітей. • Використовуй доброзичливий тон.
10. Індивідуальний підхід	• Враховуй рівень уяви та творчих навичок. • Надавай додаткову підтримку невпевненим дітям. • Ускладнюй завдання для більш підготовлених.